

Çin’de sürekli devrim

Levent Dölek

Büyük tarihsel olayların nesnel ve derli toplu bir değerlendirmesinin yapılabilmesi için üzerinden vakit geçmesi gerektiği açıktır. Olay yeni iken, insanlar bu tarihsel olayın yarattığı büyük heyecanların, gelişme ve değişimlerin başdöndürücü hızının etkisi altındadır. Çin’in zafer kazanmış halk savaşının, yine halk savaşıyla Vietnam’ın ABD’yi dize getirişinin, Mao’nun siyasal gücünü pekiştirdiği Kültür Devrimi’nin etkisinde, Maoizmin prestij ve etkisinin güçlü olduğu yıllardan çok uzağız. Çin devriminin kazanımlarının, bizzat ÇKP bürokrasisi tarafından ortadan kaldırıldığı, Çin devriminden geriye sadece bürokrasi tarafından yaratılan kült ve sembollerin kaldığı, işçi sınıfının yoğun bir kapitalist sömürü altında olduğu, köylülüğün yoksullaştığı bir dönemdeyiz. Çin Halk Cumhuriyeti’nin bayrağında sosyalizmi simgeleyen büyük yıldızın sönükleştiği, buna karşılık “yurtsever burjuvaziyi” simgeleyen dördüncü yıldızın ise alabildiğine parladığı günlerdeyiz.¹

Bugün Çin devriminden bahsedildiğinde, 68’in radikalleşen gençliğinin yaşadığı coşkudan çok farklı duyguların belirdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

¹ Maoizmin eski parlak günlerinde olmamakla birlikte hâlâ uluslararası sosyalist hareket içinde önemsenmesi gereken bir siyasi akım olduğu açıktır. Nepal, Hindistan, Filipinler gibi ülkelerde Maoizm solun en güçlü fraksiyonu olma özelliğini sürdürürken Çin Halk Cumhuriyeti’nde anti-kapitalist muhalefet söz konusu olduğunda Maoizm tartışmasız biçimde en baskın renk olarak karşımıza çıkıyor.

Bu, Çin devrimini nesnel bir temelde değerlendirmek için belki iyi bir şey olarak görülebilir. Peki aynı şeyi bugün kapitalizme karşı savaşım yürüten devrimciler, işçiler ve köylüler için söyleyebilir miyiz? Çin devriminin yenilgisi içinden teorik savlarımızı güçlendirecek deliller bulmanın ötesinde, bu yenilgiden dersler çıkarmak amacındaysak, o zaman dünyayı yorumlamanın ötesinde onu değiştirmek için verilen mücadelenin bu görkemli örneğinin heyecan yaratan yönlerini de bilince çıkartmak gerekmiyor mu?

Çin devriminin 60. yılı, Çin’de kapitalizmin doludizgin ilerlediği ve aynı kapitalizmin dünya çapında büyük bir kriz içine düştüğü bir yıla denk gelmektedir. Bu durumda dünyayı, Çin’i ve tarihi sadece yorumlamakla yetinen bir dogmatizmden uzak durmaya çalışarak Çin devriminden, tökezleyen kapitalizmi yıkmak üzere yürüttüğümüz savaşım için dersler çıkartmaya çalışacağız.

1 Ekim 1949 tarihinde Çin Halk Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla anılan Çin Devrimi, aynı zamanda Üçüncü Çin Devrimi olarak da adlandırılır. Üçüncü Çin Devrimi’ne giden yol tahmin edileceği gibi Birinci (1911) ve İkinci Çin Devrimleri’nden (1925-27) geçerek ilerlemiştir. Bu yazıda Çin Devrimi’nin bu üç safhası ele alınacak ve geri kalmış, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde genelde devrim stratejisi, özelde sürekli devrim teorisi açısından bazı sonuçlara varılmaya çalışılacaktır.

Afyon savaşları ve Çin’in yarı-sömürge oluşu

Birincisinden üçüncüsüne Çin Devrimi’nin üzerinden yükseldiği sosyal zemin esas olarak 19. yüzyılda oluşmuştur. 2000 yıllık içine kapalı Çin tarım toplumu, kapitalizmden önce sömürgeci kapitalistlerle tanışmıştır. Bu tanışma, Çin toplumunun temellerini sarsan büyük bir etki yaratmış ve gelecekte filizlenecek büyük sosyal mücadeleler için adeta Çin topraklarını boydan boya sürmüştür.

Çin yeni tanıştığı kapitalistleri önce oldukça misafirperver biçimde karşıladı. Çin’deki devlet geleneğine göre Çin muhatapları karşısında her zaman üstün ve ayrıcalıklıdır. Muhatabın dünyanın en büyük sömürgeci gücü olan Britanya olması Çinlilerin bu düşünceden vazgeçmesi için bir neden oluşturmuyordu. Okyanus ötesinden ticaretle gelen kapitalist Batılılar, Orta Asya bozkırlarından gelen yağmacı kabilelerden daha tehditkâr gözüküyordu. Ne var ki ticaret de görüldüğü kadar masum değildi. Britanya sömürgeciliği en kârlı ihraç malıyla geldi. Afyon... 1830’a kadar Çin dış ticaret fazlası veren bir ülke iken, afyon ticaretiyle birlikte Çin’in ekonomik kaynaklarını kurutacak biçimde artan gümüş ihracı büyük bir ticaret açığına

neden oluyordu.²

Bu durum Çin ve Britanya İmparatorlukları'nı askeri olarak karşı karşıya getirdi. Savaş kısa sürede Britanya'nın galibiyetiyle sonuçlandı. Çin'in kalabalık ve gösterişli orduları, iyi donanımlı ve disiplinli modern askerler karşısında hezimete uğradı. Başka türlü olması da beklenemezdi, zira Batı'nın sömürgeci imparatorluğu emperyalizm aşamasına doğru hızla geliyor, Doğu'nunki ise parlak mazisine tezat oluşturacak biçimde ömrünün sonuna geliyordu.

Çin'in merkezi devlet yapısı çok köklüydü, ancak modern bir savaş ekonomisinin gereklerini karşılayabilecek ölçüde düzenli ve hızlı işlemiyordu. Teknoloji de son derece geriydi. Ancak savaşı sürdüren yönetim anlayışı hepsinden acıklı haldeydi. Tamamı edebiyatçılardan oluşan Çin genelkurmay heyeti tamamen fiyaskoyla sonuçlanacak bir karşı saldırı başlatmadan on gün önce savaş sonrasında okunacak zafer beyannamesinin metni için aralarında bir yarışma düzenlemişlerdi.³ Bugün bu satırları okuyanların yüzünde mutlaka bir tebessüm yaratacak olan bu olay, aslında Çin'e hakim olan 2000 yıllık yönetim felsefesinin çöküşü demektir.

1842 yazında Britanya'nın kesin zaferiyle sonuçlanan Birinci Afyon Savaşı'nın ardından Nanking antlaşması imzalandı. Bu antlaşmayla Hong Kong 150 yıllığına İngilizlere devredildi. Beş büyük liman kenti yabancı ticaretine açıldı. Sabit gümrük vergisi % 5'le sınırlandırıldı. İngiliz uyrukluların kendi konsolosluklarında yargılanması ve ileride başka bir ulusa verilecek ayrıcalıkların otomatik olarak Britanya'ya da tanınacağı kabul edildi. Çin sadece el koyduğu afyon için tazminat ödemekle kalmadı. İngiltere'nin savaş giderlerini de ödemek zorunda bırakıldı. Bu ağır yükün Çin tarafından kaldırılması zordu. Ödemelerin garantiye alınması için İngiltere Osmanlı'daki Düyun-u Umumiye'ye benzer bir yapı oluşturarak Çin gümrüklerini kontrol etmeye başladı ve her malın değerinin %50'sine gümrük resmi olarak el koydu. Böylece Nanking antlaşması Çin'in yarı sömürge haline gelmesinde çok önemli bir adım haline geliyordu.

Tayping Ayaklanması: Köylülük ve sayının gücü

Çin'in yarı-sömürge haline gelişini başlatan Birinci Afyon savaşının

2 Karl Marx, "Revolution in China and In Europe", *New York Daily Tribune Articles On China*, June 14, 1853-1860 (çevrimiçi) www.marxists.org/archive/marx/works/1853/06/14.htm.

3 Ray Huang, *Çin Tarihi: Bir Makro Tarih Yaklaşımı*, çev. Atilla Sönmez, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, İstanbul, s. 259.

ardından büyük bir köylü ayaklanması patlak verdi. Köylü ayaklanmasının temelinde sefalet ve bu sefalete karşı kendiliğinden gelişen bir sınıfsal tepki yatıyordu. Toprakta ortaklaşa mülkiyet taraftarı olan Taypingler, kadın erkek eşitliği gibi döneme göre son derece radikal fikirler de taşıyorlardı. Kız çocuklarının ayaklarının bağlanarak küçük ayakkabılar içine sokulması geleneğine şiddetle karşıydılar. Kumar ve fuhuş da Taypinglerin hedef tahtasındaki yerini almıştı. Çin’de yaygınlaşan misyonerliğin etkisiyle Hristiyanlığı kabul eden bazı köylü önderlerinin başını çektiği hareket bu özelliği dolayısıyla Batılı devletlerin engellemesi olmadan ilerledi. Ayaklanma Pekin’i bile tehdit eder konuma gelmişti ki İkinci Afyon Savaşı patlak verdi. Bu sefer İngilizlerle birlikte, Fransızlar da onların müttefiki olarak Çin’in karşısındaydılar. 1856-1860 arasında süren savaşın sonucu öncekinden farklı olmadı. 1860 Pekin antlaşmasıyla tüm Çin’deki ticaret ve borçlar hukuku yabancı devletler ve tüccarların istekleri doğrultusunda yapılandırıldı. İki Afyon Savaşı arasını kapsayan ve Çin Devleti’nin baş edemediği Tayping ayaklanması Fransa-Britanya ittifakı eliyle ezildi. Köylüler hiçbir aşamada bir iktidar perspektifi ortaya koymadılar ama bittiğinde 15 yıl içinde 2 milyon insanın canına mal olmuş olan bu ayaklanma Çin köylerinde kuşaktan kuşağa aktarılan köklü bir isyan geleneği bıraktı.

Afyon savaşlarında Batılılardan darbe yiyen Çin 1894-95 yıllarında Japonya ile girdiği savaştan da yenik çıktı. Tüm bu savaşlar sonunda top- rak kaybindan çok altına girilen ağır savaş maliyetleri ve bu maliyetleri karşılamak için Çin’in yabancı bankaların eline düşmesi yarı-sömürge statüsünü pekiştiriyordu. Afyon ticaretiyle kapitalizmi gören Çin, yabancı banka konsorsiyumlarının eline düşerek emperyalist sömürüyü tanımaya başlıyordu. Çin’de tepki olarak yukarıdan aşağı reformlar dönemi başladı. “Kendini güçlendirme hareketi” (Çin’e özgü bir Tanzimat süreci) ve “100 gün reformları” (103 günde idari yapıda ve ticaret hayatında 200 yasa, yönetmelik ve tüzük değiştirildi) adıyla Çin ayağa kalkmaya çalıştı. Ne var ki Çin bir yanda üretici güçlerin geriliği ile tanımlanmış kapitalizm öncesi toplumsal ilişkilerin haki- miyeti diğer yandan yabancı kapitalistler ve yerli işbirlikçileri eliyle yerleşen emperyalizm arasında sıkışıp kalmıştı. Çin’in bürokratik devlet yapısı bu sıkışıklığı açacak kudrete sahip değildi, yozlaşmış hatta dikiş tutmayacak derecede çürümüşü. İktidar perspektifi olmamakla birlikte toplumsal yapı içindeki tek dinamik olarak beliren köylü hareketi ezilmişti. Dolayısıyla da yukarıdan reformlar tamamen sonuçsuz kaldı.

Boksör ayaklanması: Monarşi miadını dolduruyor

2000 yıl boyunca tüm bir toplumu saran, baskıcı, bürokratik ve monarşik olmakla birlikte büyük bir uygarlığın merkezinde duran devlet yapısının içine düştüğü aciz, aydınlar ve gençlik içinde kaynaşmalara neden oluyordu. Bu kaynaşma, Japonya'ya karşı alınan ağır yenilgi ardından milliyetçilik şeklinde tezahür etti. Yabancı düşmanlığına kaçan bir siyasi söylem altında ve dövüş sanatları kulüpleri vasıtasıyla örgütlenen gençlik grupları 19. yüzyılın sonunda ayaklandılar. Tarihe "Boksör ayaklanması" olarak geçen bu hareket şehirlerde özellikle yabancılara karşı şiddet eylemlerine girişti. Bu eylemler devlet katından el altından destek de gördü. Sonuçta ayaklanma, karşısında sekiz ulustan birleşmiş 18 bin kişilik bir ordu buldu. Bürokrasi ile ittifak halindeki Boksör ayaklanması ezilirken, yabancı devletler imtiyazlarını elçiliklerini korumak üzere şehirlerde asker bulundurmaya varacak düzeyde arttırmıştı.

Bu süreç içinde geleceğin Çin devriminin de temelleri yavaş yavaş atılıyordu. Taypingler yoksul köylülüğün içgüdüsel olarak anılabilecek sınıfsal bir tepkisine dayandılar. Neredeyse başkenti ele geçiriyorlardı. Ancak sonunda sömürgeciler ile bürokrasinin ittifakı karşısında yenildiler. Taypinglerin aksine kitlesel bir tabandan yoksun olan Boksörler ise bürokrasiyle milliyetçi bir ittifak kurdular, ama sonları birleşmiş yabancılar karşısında yenilmek oldu. İki hareket de yabancı güçlerin birleştiği ve güçlü olduğu anda herhangi bir ayaklanmanın başarıya ulaşmasının ne kadar güç olduğunu gösterdi. Taypingler kendilerinden teknik olarak güçlü olan bir düşmana karşı sayıların gücüyle savaşmanın önemini kanıtladı. Tayping ayaklanmasının ezilmesi için milyonlarca insanın öldürülmesi gerekmişti. Mao yıllar sonra bu dersi kendi siyasal mücadelesinde uygulayacak ve yüzünü yüz milyonları kapsayan Çin köylüsüne çevirecekti. Boksörler ise Pekin'de yarattığı sarsıntıyla ve monarşiyi kendisiyle ittifaka yönelten iradi gücüyle şehirlerin de sosyal mücadeleler açısından gelişmeye başladığını gösterdi. Yıllar sonra aynı şehirlerde Boksörlerin terörünün yerini kitlesel grevler alacaktı.

Birinci Çin Devrimi

Çin monarşisi o kadar çürümüşü ki, yıkılması için ne Tayping ayaklanması kadar geniş çaplı bir hareket ne de Boksörler kadar sert bir çıkış gerekti. Dr. Sun Yat-sen önderliğindeki milliyetçi, cumhuriyetçi devrimciler Japon savaşından bu yana yeraltı derneklerinde örgütleniyorlardı. Boksörlerin yenilgisi Dr. Sun'un taraftarlarının artmasına yol açtı. Ne var ki Dr. Sun ve taraftarları

da kitle desteği geniş olmayan fedakâr devrimci aydınlardan ibaretti. 1911’e kadar Dr. Sun’un tertiplemediği ona yakın darbe girişimi de sonuçsuz kalmıştı. Onbirincisi ise Dr. Sun’un örgütlediği ve neredeyse kendiliğinden gelişen olayların sonucu olarak başarıya ulaştı.

Dr. Sun birçok başarısız darbe girişiminden sonra daha planlı ve profesyonel bir siyasal örgütlenme tarzı geliştirmişti. Sun Yat-sen taraftarları çeşitli derneklerden, ordu ve donanmaya kadar birçok önemli yere sızarak cumhuriyetçi fikirleri yayıyorlardı. 1911’de Dr.Sun’un örgütlenmesine yönelik bir polis operasyonu sonucunda ordu içindeki cumhuriyetçiler deşifre oldular ve bir anlamda “kellelerini kurtarmaya çalışan” askerlerin harekete geçmesiyle kısa sürede ayaklanmaya dönüşen bir hareket başladı. Çocuk yaştaki İmparator Henry Puyi adına ülkeyi yöneten İmparator naibi, ayaklanmayı bastırmak üzere eski reformcu General Yuan Şi-kai’yi görevlendirdi; ancak Yuan çökmekte olduğunu fark ettiği monarşiye sırtını çevirerek isyancılarla anlaştı. Böylece İmparator naibinin Henry adına tahttan feragat etmekten başka çaresi kalmıyordu.

Cumhuriyet ilan edildi ve Dr. Sun Yat-sen devlet başkanı oldu. Rejimde köklü bir değişiklik olmuşsa da bunun toplumun içine yayılan mekanizmaları kurulmamıştı. Yaygın ve kitlesel bir sosyal harekete dayanmadığı için bunun olanağı da yoktu aslında. Yeni rejimin işleri de cumhuriyet saflarına geçen eski bürokrasi tarafından yürütülecekti. Devrim süreci mantıki sonucuna ulaştı. Dr. Sun kendi isteğiyle devlet başkanlığını Yuan Şi-kai’ye devrettiğini açıkladı. Yeterli bir kitle desteği olmayan Dr. Sun’un yönetmek için dayanacağı tek güç orduydü ve Yuan olmadan iktidarda kalmanın olanağı yoktu.

Tepeden kurulan cumhuriyetin ömrü 5 yıl sürdü. 5 yıl içinde diktatörlüğünü sağlamlaştıran Yuan, 1916’da kendini imparator ilan etti. 81 gün sonra ölünce de daha önce tahttan feragat etmiş olan Henry Puyi (Şuantong) tekrar tahta çıkarıldı. Bu imparatorun ömrü de 12 gün sürdü. Tepeden kurulan cumhuriyet sağlam bir temelden yoksundu ve ayakta duramadı. Diğer taraftan Monarşi ise hiçbir şekilde dikiş tutmuyordu.

İkinci Çin Devrimi

Çin 12 yıllık bir dağılma süreci yaşadı. Ülkenin çeşitli yerlerinde haki-miyet kuran, birçoğu Çin ordusunun eski komutanları olan yerel diktatörler “savaş ağaları” olarak adlandırılıyordu. Ulusal olma iddiasında olan ve tüm Çin adına konuşan iki hükümet vardı. Biri Monarşi yanlısı Tuan Çi-ruy’un liderliğinde Pekin’de, diğeri ise Cumhuriyetçi Sun Yat-sen öncülüğündeki Kuangçov’daydı. Ancak bu ikisi de stratejik bölgeleri kontrol edemediğinden

gerçekten ulusal bir etkileri olamıyordu. Önemli ticaret bölgeleri olan doğu kıyılarında ise çeşitli emperyalist ülkelerin egemenlik alanları söz konusuydu. Zaten harap haldeki ekonomi savaş ağaları döneminde daha da kötüledi. Buna karşılık siyasal yaşam ve fikir dünyasında önemli gelişmeler de yaşandı.

Çin 1917'de Almanya'ya karşı savaş açarak kazananlar tarafında yer almak istedi. Ancak müttefik devletler Japonya'ya Almanya'ya karşı savaşa katılmaları halinde Almanya'nın Şandong eyaletindeki sömürgeci haklarını vaat etmişlerdi. Savaş bitip de Versay Antlaşması imzalandığında zaferin meyvelerini almayı bekleyen Çin, Japonya'ya önceden verilmiş olan bu sözlerle karşılaştı. Çin delegelerinin herhangi bir pazarlık gücü olmadığından şartlar kabul edildi. 4 Mayıs günü Pekin'de öğrenciler bu antlaşmayı protesto eden bir eylem başlattılar. Antlaşmayı imzalayanlar ihanetle suçlandı. Versay Antlaşması, özellikle Almanya'da daha sonra iyice yükselen milliyetçiliğin en önemli gerekçelerinden biri olmuştur. Aynı antlaşma benzer bir etkiyi, kazananlar cephesinde olmasına rağmen Çin'de de yaratmıştır. Emperyalist Almanya'da gelişen milliyetçilik Nazizmin temelini oluştururken, antlaşma Çin'de bağımsızlıkçı ve ilerici bir sonuç yaratmıştır.

Savaş ağaları döneminde, 4 Mayıs hareketiyle birlikte Çin'in 20. yüzyıldaki siyasal hayatına damgasını vuracak güçler büyük oranda şekillenmeye başlamıştır. 1921'de Cen Du-siu önderliğinde Çin Komünist Partisi (Kunçantang) kuruldu. Sun Yat-sen'in başını çektiği hareket ise Çin Milliyetçi Partisi (Kuomingtang-KMT) olarak kendisini ilan etti. Sun Yat-sen 1925'te öldüğünde yerini KMT ordusunun komutanı olan Çan Kay-şek aldı.

KMT kurulduğunda Sovyetler Birliği ile yakın bir ittifak ilişkisi içine girdi. Komintern'in kararı ve KMT'nin de rızasıyla ÇKP üyelerinin KMT'ye üye olmaları kabul edilmeye başlandı. Böylece ÇKP'lilerin etkisinde bir sol KMT oluşuyordu. Mao da her iki partiye üye olanlar arasındaydı. Görevi iki parti arasındaki ilişkiyi sağlamaktı. KMT'nin propaganda departmanında yönetici göreve getirildi. Ayrıca milliyetçilerin gazetesi olan "haftalık politikanın" da editörü oldu.

ÇKP öncelikle sanayi ve ticaretin yoğunlaştığı bölgelerde güçlüydü. Marksizm önce aydınlar içerisinde etkili olmuş, daha sonra bu aydınlar işçi sınıfına Marksist öğretiyi taşımayı görev edinmişlerdi. Bu o zamana kadar dünya çapında Marksist hareketin temel yöntemi olmuştu. Buna karşılık, ÇKP'nin 1925'deki kongresinde Mao'nun kırıları öne çıkaran anlayışıyla şehirlere ve işçi sınıfını temel alan anlayış arasında sert bir tartışma olmuştur.

Mao, köylülüğün Çin'de tarihsel olarak kanıtlanmış gücüne dayanarak ulusal devrimin gerçekleştirilmesinden yanaydı. 1911 devriminin başarısızlığının nedeni, devrimi sürdürecektir ve ona dayanak oluşturacak kitlesel bir destekten

yoksun oluşuydu. Mao, bu zaafi gidermek için Çin nüfusunun ana kütlesi olan köylülüğü adres gösteriyordu.

Ne var ki, Çin Marksizmi’nin beslendiği ana damarla Mao’nun görüşleri uyum içinde değildi. Moskova’da Komintern’in ikinci kongresi, Doğu’nun sömürge ve yarı-sömürge halklarına ayaklanma ya da devrime hazırlanma çağrısında bulunmuştu. KMT için SSCB ve Komintern’le ittifak güncel çıkarlar gereği olduğundan biçimsel bir etkilenme söz konusuydu. ÇKP ise bütünüyle Ekim Devrimi’nin, Bolşevik Partisi’nin ve Komintern’in prestijinin etkisinde şekillenmişti. Aslında Rusya da köylülüğün ağırlıkta olduğu bir ülkeydi. Ancak 1905 devriminde kendini siyaset sahnesine boylu boyunca çıkararak Rus işçi sınıfı, sayısal olarak az olsa da Rus devriminin esas gücü olduğunu göstermişti. Rus işçi sınıfı 1917 devrimini yapan güç olacak ve iktidar işçilerin öz örgütlenmeleri olarak daha 1905’te ortaya çıkan Sovyetlere dayanacaktı.

Ekim Devrimi’nin deneyimi düşünüldüğünde, bir an için ilk Çinli komünistlerin salt Rusya kaynaklı ideolojik hegemonya dolayısıyla işçilere yöneldiği düşünülebilirse de meselenin bununla sınırlı olmadığı açıktır. Çin işçi sınıfı devasa nüfus içinde sayısal olarak küçük bir azınlıktı. Ancak işçilerin köylülerden yapısal olarak önemli farklılıkları vardır. Çin hanedanlarını deviren, köylülüğün sayıdan gelen gücüydü. İşçiler ise Çin tarihine ilk defa “üretimden gelen güç” kavramını sokmuştur. Çin’de 19. yüzyıldan itibaren ticaretin gelişmesiyle kıyı şehirleri neredeyse Çin’deki yegâne iktidar merkezleri halini almıştı. Buralarda adım adım sanayi de gelişmiş ve bu gelişmeye paralel olarak işçi sınıfı da oluşmaya başlamıştı. Bunlara işçilerin çalışma koşullarından dolayı edindikleri doğal disiplin ve örgütlenme yeteneği de eklenince Çin işçi sınıfı gerçek bir aktör olarak Çin siyasetinde belirmeye başlamıştır.

Çin’de işçi hareketi ilk kıpırdanışlarını yüzyılın başında gerçekleştirdi. İlk grevler 1905 yılında Anyuan kömür madenlerinde gerçekleştirildi 1922’de sendikal yasaklamalara karşı büyük demiryolu ve madenciler grevi oldu. Bu grevleri Hong Kong’da 100 bin kişilik bir grev izlemişti. 15 Mayıs 1925’te Şangay’daki bir kumaş fabrikasında, Çinli bir işçinin Japon bir ustabaşı tarafından öldürülmesiyle büyük bir işçi hareketi patlak verdi. Bu sefer Hong Kong’dan Kuangçov’a yüz elli bin grevci işçi geldi ve bir grev komitesi kurdu. Hong Kong’da hayat durmuştu. Harekete öğrenciler de katıldı. Grevler birçok kente yayıldı. ÇKP’nin etkisi altındaki Tüm Çin İşçi Federasyonu bütün yabancı birliklerin ülkeden çekilmesini talep etti. Yabancılar verilen ödümlerin geri alınmasını istedi. Şangay’da silahlı işçiler sokaklardaydı. İşçilerden gelen tehdit dolayısıyla şehirdeki Fransız bölgesi kum torbaları ve dikenli tellerle tahkim edilmişti. Vuhan’da Hankov İngiliz Bölgesi’nin yeniden Çin’e

katılmasına yol açan güçlü bir işçi hareketi vardı. Yani işçi sınıfı sadece siyaset sahnesine çıkmıyor, tüm ulusun çıkarlarını kendi şahsında temsil etmeye de başlıyordu.

Yine Vuhan'da duvarlara koca harflerle Lenin ve Zinovyev gibi komünist liderlerin sözleri yazılmıştı.⁴ Şehrin sokakları Bütün Çin İşçi Federasyonu'na bağlı işçiler tarafından kontrol ediliyordu. Bu şehirler ekonomik ve siyasal açıdan Çin'in en önemli kentlerindendi.

İşçiler silahlanarak milisler oluşturdular ve konsey tipi (Rusya'daki Sovyetlere benzer biçimde) örgütlenmeler kurdular. Bu örgütlenmeler hakim oldukları yerde asayiş sağladığı gibi, iş yaşamının, ticaretin kurallarını belirliyor, eğitim ve sağlık hizmetlerini örgütleyordu. Bu koşullarda işçi örgütleri muazzam bir büyüme gösterdi.

1925 Ocak ayında Çin Komünist Partisi'nin bütün Çin'de 995 olan üye sayısı Aralık ayında 10.000'i buldu. Bunun dışında Gençlik Birliklerinin 9000 üyesi vardı. Bütün Çin İşçi Federasyonunun 1925'te 540.000 üyesi varken 1926 Mayıs'ında bu sayı 1.240.000'e ulaştı. 1927'ye geldiğinde ise liman işçileri ve zanaatkarlarla birlikte 2.800.000 üyesi vardı.⁵

İşçi hareketi kırdı da belirgin bir canlanma yaratmıştı. Komintern tarafından, 13 Mart 1926'da Çin'de devrimin kaderinin 400 milyon köylünün, Çinli işçilerle birlikte ve onların önderliğinde alacağı tavra bağlı olduğu belirtildi. 1926'da köylü derneklerinin üye sayısı bir milyona yakın iken bir sene de bu rakam on milyona çıkmıştır.

Tüm bu devrimci süreç boyunca ÇKP'nin KMT'ye bağlı olarak onun sol kanadı biçiminde var olduğunu hatırlamak gerekir. Bu durum ikinci Çin devriminin kaderini belirleyen temel olgu olmuştur. Komintern, Çin'de devrimin burjuva demokratik devrim aşamasında olduğunu ve bu aşamada ulusal burjuvaziyle ittifak yapılması gerektiğini savunuyordu. Her ne kadar bu stratejiyi Lenin'in İki Taktik kitabında işlediği işçilerin ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü şiarına referans vererek savunsalar da, bu çizgi Ekim Devrimi'nin deneyimiyle tam bir zıtlık içindeydi. Çünkü Rusya'da burjuva devriminin tarihsel görevi olan toprak reformunu gerçekleştirmek işçi sınıfına düşmüş, yükselen işçi mücadelesi karşısında temel sınıf çıkarlarına tutunan burjuvazi, kapitalizm öncesi sınıf ve katmanlarla ittifak içine girerek gerici bir

4 Wang Fan-hsi, *Chinese Revolutionary Memoirs 1919-1949*, Der. Gregor Benton, Oxford University Press, Norfolk, 1980, s. 34.

5 Han Suyin, *Sabah Tufanı 1: Mao Zedung ve Çin devrimi 1893 - 1954*, çev. Coşkun İrmak, Berfin Yayınları, İstanbul, 1997, s. 133.

rol oynamıştı. Lenin de bu gerçekten hareketle Nisan Tezleri’nde önceki çizgiyi reddederek “tüm iktidar Sovyetlere” şiarını benimsemişti. Çin’de de yükselen işçi hareketi karşısında temel sınıf çıkarlarına tutunan burjuvazinin siyasal temsilcisi olan KMT, Rusya’daki liberal burjuvaziye benzer bir rol oynayacak ve silahlarını işçi hareketinin ve komünistlerin üzerine doğrultacaktı.

20 Mart 1926’da Çan Kay-şek kendisine yönelik bir komplo tezgâhlandığını ileri sürerek komünistlere yönelik geniş çaplı bir tutuklama kampanyası başlattı. Bu tutuklamaların temelinde 1925 yılı boyunca yükselen işçi hareketinden korkunun olduğu kuşku götürmez. Yabancı hakimiyetine karşı işçiler, köylüler ve burjuvazi arasında kurulan ve KMT-ÇKP birliğinde cisimleşen ittifak, burjuvazinin işçi hareketinden korkarak sağa kaymasıyla bozulmuş oldu.

Çan Kay-şek bir yandan komünistleresaldırırkendiğeryandan Komintern’le ilişkilerini sürdürmeye çalıştı. Komintern’in Çin devriminde KMT’ye merkezi rol tanıyan tutumu ona yardımcı oldu. Komünist Enternasyonal’in Çin’le ilgili sorumlusu olan Borodin, ÇKP’yi “aşırı” ve “sabırsız” davranmakla eleştirdi. Çan’ın vaat ettiği Kuzey seferiyle ülkenin birleştirilmesi öncelikli hedefti ve bu gerçekleşinceye kadar sınıf savaşı askıya alınabilirdi. Cen Du-siu önderliğindeki ÇKP, Komintern’in bu buyruklarına boyun eğince tüm inisiyatifi elinden kaçırmış oldu ve Çan Kay-şek, ezdiği işçi devriminin üzerinden yükselerek kuzey seferini başlattı. Bu süre içinde Çan Kay-şek özellikle Hunan’da yükselen köylü hareketlerini Komintern’e şikayet etmiş ve Komintern’den ÇKP’ye sürekli yatıştırıcı talimatlar gönderilmiştir.

İşçi sınıfından gelen baskı sayesinde KMT’de ÇKP haricinde sol ve sağ kanatlar oluşmuştu. Vuhan’da Vang Çing-vei önderliğinde bir hükümet kuruldu. Çan’a karşı solu temsil eden Vang Çing-vei ona umut bağlayan işçilere Çan’la aynı şekilde karşılık verecek ve kendi kontrolünü aşan bir hareket gördüğünde işçi hareketini bastırmaktan çekinmeyecekti. Oysa Komintern KMT’ye katılma politikasının yarattığı felakete rağmen aynı stratejide ısrar etmiş, bu sefer Vang Çing-vei’nin desteklenmesi için Çinli komünistlere baskı yapmıştı.

KMT ile kurulan teslimiyetçi ilişki Komintern’de sol muhalefette yer alan Trotskiy tarafından eleştirilmiş ve Trotskiy bu politikaya son verilerek ÇKP’nin bağımsız bir önderlik inşa etmesi gerektiğini savunmuştur. ÇKP’nin sol kanadında yer alan Çang Kuo-tao da cephenin bozulmasını istemiştir. O dönemde partinin bir numaralı kişisi olan Cen Du-siu, daha sonra sol muhalefete katıldığında, Komintern’in buyruklarına uyararak hata işlediklerini itiraf

etmiştir.⁶

Komünistlerin KMT'ye girmeleri yönünde 1923'te SSCB ve KMT arasında yapılan anlaşma daha sonra yaşanacak felaketin başlangıç noktası olarak görülebilir. Lenin'in sağlığında ve Trotskiy'in de karşı çıkışı olmadan yapılan bu anlaşmanın bir hata olarak değerlendirilebileceği tarih tarafından ortaya konmuş bulunuyor. Bu konuyu Devrimci Marksizm'in 3. sayısında Burak Gürel yoldaşımız ele almıştı.⁷ Burada Lenin ve Trotskiy'in hatası ile Stalinizmin ihaneti arasında kesin bir ayırım yapmak gerektiğini yinelemeliyiz. KMT ile SSCB ve Komintern arasında kurulan ilişkiler Sun Yat-sen'le başlamıştı. Bolşeviklerin, ulusal kurtuluş mücadelesi veren ve bu mücadelede SSCB'nin yardımına başvuran bir hareketi geri çevirmesi düşünülemezdi.

Burjuva karakterdeki Sun Yat-sen önderliğindeki ulusal devrimci hareketle kurulan ittifak ilk aşamada Çinli komünistlerin devrimde proletaryanın hegemonyasını sağlamasının ilk adımı ve bir hazırlık dönemi olarak görüldü. Ulusal devrim açık biçimde KMT'nin önderliğinde geliyordu ve Çinli komünistlere henüz bir propaganda grubu ötesine geçen oturmuş bir siyasi parti gözüyle bakılmıyordu. Nitekim yukarıda da belirttiğimiz gibi 1925 başında ÇKP'nin üye sayısı henüz 995 kişiydi. Devrimin gelişimi ÇKP'yi bir siyasi parti olarak öne çıkardığında siyasi ve örgütsel bağımsızlık bir ölüm kalım meselesine dönüşmüş oluyordu. Bu aşamada Trotskiy, büyük bir ısrarla KMT'ye teslimiyet hattını mahkûm etti ve yaklaşan felakete karşı uyarılarda bulundu. Buna karşılık iktidara yükselen Stalinist hizip dış politika saiklerini devrimin ihtiyaçlarının önüne koyarak ÇKP'yi destekleme riskine girmede ve KMT'ye teslimiyet politikasında ısrar etti. Böylece hem ÇKP'yi hem de ikinci Çin devrimini felakete sürükledi. Dolayısıyla Lenin ve Trotskiy'in iştirak ettiği karar tartışılabilir bir hata iken, Stalinist hizbin politikası devrime ihanet olarak yorumlanmalıdır.

Stalinizmin ihaneti sonucu İkinci Çin Devrimi'nin proleter kanadı kırıldı ve geriye burjuvazinin milliyetçi seferberliği kaldı. Çan Kay-şek milliyetçi orduların başında ülkeyi birleştirirken, köylü ve işçi yığınlarının seferberliği (köylü birliklerinin ordulara verdiği gönüllü desteğin yanı sıra işçi milislerinin savaş ağalarına karşı yürüttüğü savaş) önemli bir rol oynadı. Çan Kay-şek komünistlerin inisiyatifini kırmış, ama aynı zamanda da sosyal zemindeki canlılığı milliyetçi savaş için değerlendirmişti.

1927 Şubat'ında Çan'ın orduları Şangay'a yöneldiğinde Komünistlerin öncülüğünde 500 bin kişinin katıldığı bir grev yaşandı. İşçiler Çan'ın ordu-

6 Cen Du-siu, "Çin Komünist Partili Tüm Yoldaşlara Çağrı", *Çin Üzerine*, Tarih Bilinci Yayınları, İstanbul, 2002, s. 78.

7 Burak Gürel, "Marksizm ve Ulusal Sorun", *Devrimci Marksizm*, Sayı 3, 2007, s.103.

sunu karşılamaya hazırlanırken, Çan yabancı konsolosluklarla ve yerli kompradorlarla yaptığı görüşmeler sonucu önemli bir mali yardım elde ediyordu. Karşılığında, Şangay’da ayaklanan işçilere karşı silahlı bir saldırıya geçen, savaş ağaları tarafından örgütlenmiş çetelerle birlikte Çan’ın ordusu işçi ve komünist kıyımını sürdürmekte. Şangay’da binlerce işçi öldürüldü, binlercesi tutuklandı. Çan Kuzey seferini tamamlayarak Nanking’i başkent ilan etti. Batılı güçler Nanking hükümetini tek yasal hükümet olarak tanıdı. Çan’ı ve batılı güçleri karşısına almaktan çekinen Vang Çing-vei, Şangay’daki katliamın benzerini Vuhan’da tekrarladı.

İkinci Çin Devrimi dendiğinde aslında iki süreç akla gelmektedir. Genellikle Maocu yazın da dahil olmak üzere İkinci Çin Devrimi dendiğinde, Çan Kay Şek’in ülkeyi birleştirmesi kastedilmektedir. Kuşkusuz Çan Kay-şek’in başarılı kuzey seferi sonucunda savaş ağaları rejimine son vermesi son derece önemlidir. Bu başarı Çin tarihi açısından dönüm noktalarından biri olmuştur. Ancak kazanan Çan Kay-şek’ten daha çok kaybeden ya da ezilen işçi devrimi Çin devriminin geleceğini belirleyen esas olgu olarak öne çıkmıştır.

İkinci Çin Devrimi bağlamında Çin’de kendine özgür bir 1905 yaşanmıştır diyebiliriz. Rusya’da 1905’te patlak veren işçi ayaklanmaları her ne kadar Çarlık tarafından kanlı biçimde bastırılmışsa da bu süreç ilerideki yıllarda işçi sınıfını siyasetin tam orta yerine yerleştiren bir rol oynamıştı. İşçilerin, hareket içinde yarattıkları öz örgütlenmeler olan sovyetler yani işçi konseyleri 1905’le ortaya çıkmış ve bu örgütler 12 yıl sonra Rusya’da gerçekleşen işçi devriminin ve bu devrimin kurduğu yeni devletin örgütlenmesinde temel dayanak noktası olmuştur. İşçi ayaklanmaları bağlamında benzer örgütlenmeler Çin’de de grev komiteleri ve sendikal biçimler altında oluşmuştur. Bununla birlikte 1905 Rusya’sından farklı olarak Çin’de hareket tüm süreç boyunca ÇKP ile organik bir ilişki içinde olmuştur.

Böylece sadece olası bir devrim 24 yıl gecikmiş olmadı. 1949’da köylü ordusuyla iktidar ele geçirildiğinde 1925’in şehir yaşamını örgütlemeye koyulmuş komite tarzı örgütlülükler yoktu ve bu durum 1949’dan sonra oluşan iktidar yapısını doğrudan etkileyen bir rol oynayacaktı.

Mao Zedung’un öne çıkışı: Uzun Yürüyüş

1927’den sonra Çin devriminin merkezi kırlara doğru kaymıştır. 1933’te ÇKP merkez komitesi Şangay’dan tümüyle uzaklaşmış; geriye sadece partinin Trotskist fraksiyonu kalmış; onlar da parçalanmış işçi hareketini yeniden

toparlamayı başaramamışlardı.⁸

Bunda 1925-27 arasında yaşanan işçi hareketinin ezilmesi büyük bir rol oynamıştır. Kırlardaki devrim stratejisi kurtarılmış bölgeler yaratmak ve bu bölgeleri üs edinmekti. Bu üslerden hareketle şehirler köylü orduları tarafından kuşatılacaktı. Oluşturulan üslerde Çin Sovyet hükümeti kuruldu. Hükümeti Mao temsil ediyordu.

KMT şehirlerde kesin bir hakimiyet kurmuş, ancak Çin'in tarihsel yazgısına uygun biçimde kırları da kapsayan tam bir egemenlik tesis edememişti. İktidar boşluğunun yaşandığı bölgelerde komünistler örgütlenme ve kimi kurtarılmış bölgeler yaratarak buraları üs edinme fırsatı buldular.

Savaş ağaları rejiminin tasfiyesiyle Japonya'ya karşı savaş öne çıkmıştı. Japon birliklerine karşı Mao'nun örgütlediği gerilla birlikleri önemli başarılar elde ediyor, kızıl üslerin prestiji gittikçe artıyordu. İkinci Çin Devrimi'nde işçilerin yarattığı etkiyi bu defa köylüler yaratmaya başlamıştı. Bu durum Çan Kay-şek'i fazlasıyla rahatsız etti. Çan Kay-şek daha önce uyguladığı ve başarı elde ettiği politikayı yeniden gündeme getirdi. Çan Kay-şek Japonlarla bir anlaşma yaparak yüzünü kızıl üslere çevirdi ve bu üslere giderek artan sayıda askerle saldırmaya başladı. Çan Kay-şek bu saldırısında ABD, Britanya ve Almanya'dan da destek alıyordu.

1934 Ekim'inde üs bölgesinde sıkışan kızıl ordu kuvvetleri Uzun Yürüyüşe başladı. Uzun Yürüyüş sırasında Çin devrimi açısından iki olgu öne çıkmıştır. Bunlardan birincisi Kızıl siyasi üsler kurarak buralardan harekete geçme anlayışının yerini, (bu anlayış tümüyle terk edilmemekle birlikte) ağırlıklı olarak hareketli savaş yani gerilla mücadelesi almıştır. Gerilla mücadelesinde uzmanlaşan Kızıl Ordu, KMT güçlerinin Uzun Yürüyüşe kadar sürdürdüğü üstünlüğü adım adım yok etmeye başlamıştır. Uzun Yürüyüş boyunca Kızıl Ordu 12.000 km. yol yürümüş, 18 sıradağ, 24 nehir geçmiş, 62 kent ve kasabayı saldırıyla ele geçirmişti. Yol boyunca Çan Kay-şek'in kalabalık ordularıyla savaşmış ve bu savaşlarda Çan'ın ordularına gerilla taktikleri uygulayarak önemli kayıplar verdimişti. Kızıl Ordu cephesinde ise 100.000 kişiyle başlayan Uzun Yürüyüş birinci yılına ulaştığında geriye 4 ila 8 bin kişi kalmıştı.⁹

Bu yürüyüş sadece askeri anlamda planlı ve düzenli bir geri çekiliş değildi. Aynı zamanda bu kadar kapsamlı bir harekât yapan Kızıl Ordu geçtiği her yerde önemli bir siyasi etki yaratmış oldu. Mao köylülere yaklaşımında onları siyasi olarak kazanmaya önem verdi. Askerlerin ihtiyaçları ne olursa

8 Wang, a.g.e, s. 120.

9 John King Fairbank, *China-A New History*, Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 1992, s. 305

olsun, köylülerden bedelsiz olarak eşya ya da yiyecek almak yasaktı. Ödünç alınan her şey geri veriliyordu. Köylülere yönelik siyasi eğitim kampanyaları yapılıyordu. Tüm bunlar sayesinde Uzun Yürüyüş’ün sonunda büyük kayıplar verilmiş olmasına karşın yaygın ve güçlü bir sempati elde edilmiş oluyordu.

Uzun Yürüyüş’ün diğer önemli özelliği yürüyüş sırasında Mao’nun adım adım inisiyatifi ele geçirmesidir. Aslında bu inisiyatif alış ÇKP’ye karşı Kızıl Ordu’nun öne çıkması, üslere dayanan düzenli savaşa karşı gerillacılığın benimsenmesinin sonucu olmuştur.

Ulusal burjuvaziyle ittifak: Yeni Demokratik Devrim stratejisi

1933’te Mao yeni bir birleşik cephe siyaseti öne sürdü. Bu siyaset köylülük içinde sınıf savaşımını büyük oranda askıya alarak KMT’ye Japonlara karşı birleşmeyi öneriyordu. Mao egemen olduğu bölgelerde toprak ağalarının öldürülmesini yasakladı ve zenginlere uygulanan ağır vergi oranlarını geri çekti.

Mao bu birleşik cephe siyasetinin teorisini “Yeni Demokratik Devrim” başlığı altında oluşturmuştur. Bu teoriye göre Çin devrimi burjuva demokratik devrim aşamasındaydı. Devrim işçilerin, köylülerin ve ulusal burjuvazinin ittifakı üzerinde gelişecek; kapitalizmi yıkma hedefi gütmeksizin, anti-feodal ve anti-emperyalist bir karakter taşıyacaktı.

“İşçi ve köylü cumhuriyeti’nin yerine neden ‘Halk cumhuriyeti’ni koyuyoruz?” sorusuna Mao şu yanıtı vermektedir: “Hükümetimiz yalnızca işçi ve köylüleri değil, tüm ulusu temsil etmektedir.” “Demokratik devrim aşamasında emek ile sermaye arasındaki mücadelenin sınırları vardır. Halk cumhuriyeti’nin çalışma yasaları işçilerin çıkarlarını koruyacak, ama ulusal burjuvazinin kâr sağlamasına ya da sanayi ve ticaret işletmelerini geliştirmesine de engel olmayacaktır.”¹⁰ Mao işçiler ve köylülerle birlikte ulusal burjuvazinin de Japonlara karşı direnmek istediğini ama yalpaladığını düşünüyordu. Bu yüzden işçi ve köylüler ulusal burjuvaziye önderlik etmeliydi.

Bu çabanın açık bir ifadesi olarak Mao, Sun Yat-sen’in temel siyasetleri olan Rusya’yla ittifak, ÇKP’yle ittifak, işçi ve köylülere yardımcı olma prensiplerini kabul etmek koşuluyla feodalizm ve emperyalizme karşı Çan Kay-şek’le 1924-27 arasındaki gibi sağlam bir devrimci birleşik cephe kurma çağrısı yaptı. Çan’ın yanıtı Kızıl Ordu tamamen KMT’nin komutasına girmeden herhangi bir görüşme yapmamak şeklinde oldu.

¹⁰ Han, a.g.e , s.347.

SSCB ve Komintern Almanya'da Hitlerin zaferinin yarattığı baskı altında sosyal-faşizm teorisine dayalı sol siyasetten vazgeçerek, burjuvazinin milliyetçi ya da liberal kesimleriyle (ülkeye göre değişiyordu) ittifak stratejine geri dönüş yaparken Çin'de KMT'yi yanına çekmese bile tarafsızlaştırma siyaseti güdüyordu.

Birleşik cephe tartışmalarının yoğun yaşandığı 1936 yılının Aralık ayında Çan Kay-şek kendi komutasındaki üst düzey bir subay olan Çang Şuehe-liang tarafından tutuklandı. Bu tutuklamanın kişisel bir husumete dayandığı söylenirse de Çang'ın komünistlere yakınlığı dolayısıyla bu tutuklamanın komünistlerin işi olması kuvvetle muhtemeldir. Zira SSCB basını bu tutuklama olayını kınayıp bir Japon tertibi olarak nitelemiştir. Bununla birlikte Stalin'in Mao'ya Çan'ı bırakması için sert bir telgraf gönderdiği de söylenmektedir.¹¹

Sonuçta Çan Kay-şek komünistlerle birlikte çalışacağına ve Japonlara karşı savaşacağına dair verdiği şifahi sözler karşılığında serbest bırakılmıştır. 1937 Şubat'ında ise ÇKP ve KMT arasında birleşik cephe görüşmelerine başlanmıştır.

ÇKP bu görüşmelerde 4 koşul ve 5 istek olarak anılan bir dizi madde öne sürmüştür. 4 koşul şu şekildedir:

1. Şensi-Kansu-Ningsia üssündeki komünistlerin önderliğindeki hükümet özel bölge hükümeti olarak yeniden adlandırılacaktır.
2. Kızıl ordu yeniden düzenlenecek, KMT hükümetinin genel yönetimi altında XVIII. kolordunun VIII. yol ordusu olarak adlandırılacaktır.
3. Silahlı ayaklanma siyaseti sürdürülmeyecektir.
4. Toprak ağalarının topraklarına artık el konulmayacaktır.

Bu koşulların karşılığında öne sürülen 5 istek işe şunlardı:

1. İç savaşa son verilmesi.
2. Söz toplanma ve toplanma özgürlüğünün güvence altına alınması.
3. Bir Japon aleyhtarı halk kongresinin toplanması.
4. Japonya'ya karşı direnme hazırlıklarının tamamlanması.
5. Halkın hayat koşullarının düzeltilmesi.

Bu koşul ve istekler örgütsel ilişkilerdeki aşırı bağlılığın birinci birleşik cephenin kanlı bir biçimde sonuçlanmasının esas nedeni olarak görülmesinden ileri gelmiştir. KMT'ye biçilen siyasal misyonda bir sorun görülmediği anlaşılmaktadır. Üstelik daha önce mücadelenin basıncı altında KMT'ye karşı verilen siyasal tavizler bu sefer baştan Mao tarafından önerilmektedir. KMT bu yaklaşıma karşı 3 koşul önermiştir:

1. Kızıl ordu ve kızıl bölgelerin KMT ordusu ve yönetimiyle tamamen bütünleştirilmesi.
2. Sınıf mücadelesine son verilmesi.
3. Sun Yat-sencilik'ten başka ve Çin gelenekleriyle örtüşmeyen her türlü öğretisi ve komünizm

¹¹ Han, a.g.e, s.356.

propagandasının yasaklanması.¹²

Sonuçta pazarlığa siyasal bir uzlaşma zemininde başlayan ÇKP, KMT’nin şartlarını kabul etmiş ve Kızıl Ordu KMT komutasına girmiştir. Böylece 1924-27’den sonra ikinci birleşik cephe de kurulmuştur. ÇKP, en azından KMT’yi Japonlara karşı savaşa sevk ettiğini düşünerek başarılı olduğunu düşünüyordu. KMT’nin resmi komutası altında olan Kızıl Ordu başta Mao olmak üzere komünist subaylar tarafından yönetilmeye devam ediyor ve gerilla taktikleri uygulayarak Japonlara karşı başarılar kazanıyordu. Ancak yine de KMT karargâhından gelen emirlere de uyuluyordu. Bu emirler bir çok defa kızıl orduyu kendilerinden kat be kat güçlü Japon ordularıyla karşı karşıya bırakıyor ve ağır kayıplara yol açıyordu. Komünistlerin hakim olduğu Yenan bölgesi de kağıt üstünde KMT yönetimiyle bütünleşse de esas olarak kızıl ordu kontrolündeydi.

SSCB ikinci birleşik cephenin kurulmasıyla birlikte Çin’e yaptığı tüm yardımları KMT’ye yapmaya devam etti. Komünistler bu yardımlardan pay alamıyorlardı. Mao, “kendi gücüne dayanma” şiarıyla kızıl ordu askerlerine savaşmadıkları zamanlarda tarım yaptırarak ve onları işçi olarak çalıştırarak ordunun iâşesini sağlamayı başardı. Bu aynı zamanda bir örgütlenme biçimiydi. Bu uygulamanın sosyal maliyetinin çok daha düşük olduğu ve getirisinin yüksek olduğu Çin Kızıl Ordusu’nun deneyimi tarafından kanıtlanmıştır.

Geleceğin Çin toplumunun temelleri de Yenan’da atılmıştır diyebiliriz. Bu dönemde edinilen deneyim ve perspektif devrimden sonraki “Büyük İleri Atılım” dönemine de ilham kaynağı olacaktır.

KMT’nin elinde tuttuğu bölgelere göre ekonomik açıdan belirgin bir biçimde geri olan Yenan “askerlerin işçileştirilmesi” uygulamasıyla 1944’e gelindiğinde kendi kendine yetmeye başladığı gibi Çin’in geri kalanına çorap, mum ve kumaş ihraç etmeye başladı. Aynı yıl içinde 240 bin dönüm arazi ekilebilir hale gelmiş ve üsteki tahıl üretimi iki katına çıkarılmıştı. Bu yaklaşım sayesinde Komünistler 1945’de % 70’i kendi kendine yetebilen 910 bin kişiye ulaşan kızıl orduyu ve 2 milyon 200 bin kişilik milis kuvvetini besleyebilirken, KMT daha büyük orduları beslemek için muazzam kaynaklar harcamak zorunda kalıyordu. 1937’de kurulan ikinci birleşik cepheyle birlikte kızıl ordu, Yeni 4. Ordu adıyla KMT komutasına verilmişti. 1938’de Çan Kay-şek Japonlarla sözlü bir ateşkes anlaşmasına vardı. Bu dönem boyunca Japonlara karşı esas olarak 4. Ordu savaştı. KMT ise bu savaş sırasında güç kazanan Komünistleri saf dışı bırakmaya öncelik tanıyordu. 17 Ocak 1941’de 1927’nin bir tekrarı yaşandı ve KMT Yeni Dördüncü Ordunun dağıtıldığını

¹² Birleşik cephenin KMT açısından değerlendirilmesi için bkz. Çan Kay-Şek, *Sovyet Rusya Çin’de*, Nebioğlu Yay. s.85-87.

açıklayarak Komünistlere karşı bir saldırıya daha girişti.

KMT'nin saldırısı karşısında ÇKP kendi gücüne dayanmak ihtiyacını daha fazla hissediyordu. Daha önce birleşik cephe içinde varlığını sürdüren ÇKP'nin yeni duruma uyum sağlayabilmesi için daha homojen bir siyasal yapıya kavuşması gerekiyordu. Mao 1941-1944 yılları arasında parti içinde "kendini düzeltme hareketi" adıyla Mao'nun parti üzerindeki hakimiyetini perçinleyen bir tasfiye süreci başlattı. 1941 ve 1942 yılları arasında partinin üye sayısı 800.000'den 736.191 kişiye kadar düşmüştü. İkinci birleşik cephenin de çökmesinin ardından ÇKP, artık, iç savaşa hazırlanıyordu.

İkinci Dünya Savaşı, Çin'de iç savaş ve Maoist pragmatizm

Nisan 1945'te yapılan ÇKP 7. kongresinde Mao'nun etkisi büyük oldu. Mao Marksizm-Leninizm'in Çin'in somut koşullarına uyarlanması üzerinde vurgu yapmıştı. Bu vurgunun altındaki tarihsel ve siyasal arka planı ise İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı uluslararası koşullar oluşturuyordu. 1941'de Japonya'nın Pearl Harbor'a saldırmasıyla İkinci Dünya Savaşı en sıcak haliyle Çin sınırlarına taşınıyordu. ABD Japonya'ya karşı çetin bir savaş yürütürken Çin'de milliyetçi bir savaş yürüten güçlerin ABD'ye sempatiyle yaklaşmalarında şaşılacak bir şey yoktur. Bu sempati hem KMT hem de ÇKP için geçerlidir. 1944 yılında Dixie Misyonu adıyla Çin'e gelen Amerikan heyeti Çin'de gözlemlerde bulunmuştur. Bu heyetin daha sonra ÇKP kontrolündeki Yen'an'a gelmesi ÇKP-ABD ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

ABD'nin Çin politikası Çan Kay-şek'in Japonlara karşı savaşmasını sağlamak üzerine odaklanmıştı. ABD bu çerçevede KMT'ye silah ve para yardımı yapıyordu. Ne var ki KMT Japonlara karşı asgari düzeyde bir savaş yürütüp ABD'den azami yardım sağlama stratejisi güdüyor, edindiği kaynakları da ağırlıklı olarak komünistlere karşı savaşta kullanıyordu. Diğer taraftan ABD'ye başta Dixie Misyonu'ndan olmak üzere ÇKP'nin parlak askeri başarılarına ilişkin raporlar geliyor ve bu durum ÇKP'yi adım adım uluslararası politikada hesaba katılması zorunlu bir aktör düzeyine yükseltiyordu.

ABD başkanı Roosevelt'in temsilcisi olarak Çin'de bulunan Hurley, siyasi ağırlığını Çan Kay-şek lehine koymuştur. ABD uzun süredir toplanmamış ve işlevini kaybetmiş olan Ulusal Askeri Şura'daki bir sandalye karşılığında, ÇKP'den KMT'nin hakimiyeti altına girmesini istemiştir. Mao bu öneriyi

reddetmiştir. Ancak ABD aracılığıyla bir çözüm bulma umutları da sürmüştür. Mao, ABD’nin basıncıyla iç çatışmanın bitebileceğini ve bir KMT-ÇKP koalisyon hükümetinin kurulabileceğini düşünmüştür.

Mao bu koalisyon hükümetinin demokratik reformları kabul etmesini şart olarak öne sürmüştür. Ayrıca ABD’nin reformlar lehine direteceğini de düşünmüştür. Mao, bu dönemde ABD’ye duyduğu sempatiyi, komünistlerin Japonlara karşı ABD’li bir komutanın yönetiminde memnunlukla savaşıacaklarını belirtecek kadar ileriye götürmüştür.¹³

Yalta anlaşması ve Çin

1945 Şubat’ında İkinci Dünya savaşından sonra ortaya çıkan uluslararası güç dengeleri çerçevesinde savaşın galipleri o dönemin yeni dünya düzenini oluşturmak için Yalta’da toplandılar. Stalin 1944’te, Japonya’ya karşı savaşa girmek için Çin’in sınırları içinde olan Port Arthur ve Dairen limanlarıyla Mançurya demiryolunun yeniden kiralanmasını ve Dış Moğolistan’da bağımsız Moğolistan Cumhuriyeti’nin kurularak tanınmasını istemiştir. SSCB’nin talepleri Yalta anlaşmasıyla karşılanmıştır.

SSCB’nin stratejik çıkarlarını yansıtan bu talepler Çarlık Rusya’sının Çin üzerindeki tarihsel çıkarlarıyla da örtüşüyordu. Buna karşın SSCB’nin İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dış politikasının, Ekim Devrimi’yle Birinci Dünya Savaşı’ndan çekilen Sovyet hükümetinkiyle karşıt nitelikte olduğu da ortadadır. Sovyetler Çarlığın imzaladığı anlaşmaları tanımadığını açıklayarak ve Çarlığın taleplerinden vazgeçtiğini duyurarak Çin’de büyük sempati uyandırmıştı. SSCB’nin Stalinist karşı-devrim sonucunda yozlaşması dış politikada da dünya devrimini hedefleyen bir yapıya karşı ulusal çıkarları öne çıkaran bir anlayışın hakim olmasına yol açmıştır.

Böyle olunca da ÇKP açısından uluslararası ilişkilerde pragmatizm daha akılcı bir yaklaşım olarak öne çıkmıştır. ÇKP’yi SSCB’ye Komintern aracılığıyla bağlayan organik bağlar mevcut olmakla birlikte Mao, ABD’ye giderek daha fazla yakınlaşmıştır. Çin’deki ABD temsilcilerinden John Service ile sıcak ilişkiler kurulmuştur. Mao, Service’e Çin halkı ile Amerikan halkı arasında güçlü yakınlık dostluk ve karşılıklı çıkar bağları bulunduğunu, iki halkın da bağımsızlık ve demokrasiden yana olduğunu söylemiştir. Belli ki Mao, Çin’in geleceğinde ABD’yi önemli bir yere koymuştur.¹⁴

¹³ Han, a.g.e., s. 465.

¹⁴ A.g.e., s.470.

Üçüncü Çin Devrimi: ÇKP'nin Kızıl Ordu'yla iktidarı fethi

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte Çin'de tablo daha da karmaşık bir hal almıştır. SSCB savaşın bitimine doğru Japonya'ya karşı savaş ilan etmiş ve Japon işgalindeki Mançurya'ya girmiştir. Japonların yenilmesi ÇKP ve KMT arasındaki gerginliğin azalmasına yol açmak bir yana arttırmıştır. Çünkü KMT, Japon ordularını teslim alma yetkisinin sadece kendinde olduğunu iddia ederek Japon bölgelerini bir bir hakimiyeti altına almaya başlamıştır. ABD de bu süreçte KMT'yi desteklemiştir.

ÇKP teslim alma koşullarının belirlendiği Postdam Antlaşması'nı dayanak göstererek Japon ordularını teslim almaya başlamış ve ÇKP ile KMT arasında Japon hakimiyetindeki bölgeleri ele geçirmek için bir yarış başlamıştır. Bu süre boyunca gerek ABD, gerek SSCB gerekse de Fransa ve İngiltere gibi diğer ülkeler ÇKP ile KMT arasında bir uzlaşma sağlamaya çalışmışlar ancak her defasında uzlaşma zeminini KMT'nin hakimiyetini tanımak şeklinde tanımlamışlardır.

Bu süreçte ÇKP de tamamen uzlaşmaz bir tutum içine girmiyordu. ÇKP, Nanking gibi bazı önemli şehirlerin etrafından çekilme ve askeri güçlerinde belirli bir azaltmaya gitmek gibi tavizler vermeye hazır olduğunu duyurdu. Buna karşın elini çabuk tutup Stalin'le dostluk anlaşması yapan Çan Kay-şek tecrit ettiğini düşündüğü komünistleri tamamen yenilgiye uğratmak için harekete geçti.

Çan Kay-şek yeniden başlattığı iç savaşta da ABD'den destek gördü. Bu arada SSCB de iç savaş koşullarından, Mançurya'daki varlığını sürdürmek için faydalandı. Mançurya'dan çekilmesi durumunda Kuzey'de yoğunlaşmış komünistlerin bölgeyi derhal ele geçirebileceğini ileri sürerek Çan Kay-şek'le bölgeden çekilmeyi erteleme konusunda anlaştı.

Uzun yürüyüşten, 1949'a kadar Japonya'ya karşı savaşı kapsayan dönem boyunca komünistlerin halk arasındaki etkisi sürekli artış gösteriyordu. Ulusun önderi olarak görülen ve Mao'nun da zamanında ulusu birleştirecek figür olarak gördüğü Çan Kay-şek ise komünistlere karşı savaşı öne çıkardıkça halk arasındaki sempatisini yitirmeye başladı. İç savaş sırasında KMT askerlerinin yağma, talan ve tecavüz gibi suçlar işlemesi KMT'ye karşı giderek yayılan bir nefret de yaratıyordu.

Mao halk arasındaki politik etkisini ve askeri gücünü öncelikle bir pazarlık kozu olarak kullandı. ABD net bir anti-komünist tavır alınca kadar ABD karşıtı en ufak bir harekette bulunmadı ve ABD'nin Çin siyasetine uyumlu olarak KMT ile uzlaşma çabası gösterdi. ÇKP yalnız kaldığını görmeye başladığında ise gücünü savaş için kullanma yolunu seçti. Bu aşamada

ABD’nin Çin’de elde etmeye başladığı ayrıcalıklar anti-emperyalist propagandaya malzeme yapıldı. Bu propaganda çerçevesinde Çan Kay-şek de işbirlikçi olarak sunuluyordu. Oysa daha çok yakın zamanda Çin’in iktisadi hayatında ABD’ye öncelikli bir rol vermeyi öneren yani pratik olarak aynı ayrıcalıkları ABD’ye vaat eden Mao’nun kendisiydi. Mao bu konudaki fikirlerini John Service’le şu şekilde paylaşmıştır:

Çin sanayileşmelidir... Biz, ülkenin en hızlı biçimde kalkınmasını istiyoruz... Çin halkıyla Birleşik Amerika halkı arasında güçlü yakınlık, anlayış ve karşılıklı yarar bağları vardır. Her iki halk da esas olarak demokratik ve bağımsızlığına düşkündür. Her iki halkın da barış sever bir doğası vardır... Amerika, ağır sanayi ve uzmanı olduğu mallar için bir dış pazara ihtiyaç duymaktadır... Amerika yalnızca yardım etme konusunda en uygun ülke değil, aynı zamanda bütünüyle katkıda bulunabilecek tek ülkedir.¹⁵

Aynı Mao, SSCB’nin Çarlık’ı aratmayan Çin politikası ve SSCB-KMT ittifakı açıkça ortadayken SSCB karşıtı bir politika da izlemedi. ABD’nin anti-komünist çizgisinin er geç SSCB’yi ÇKP’ye yakınlaştıracaklarını düşünen Mao, her zaman yaptığı gibi gücünü en az cephede yoğunlaştırma anlayışını seçti.

Mao’nun önderliğindeki kızıl ordu, iç savaşı kazandı. Çan Kay-şek’in kuvvetleri bugün Tayvan olarak bilinen bölgeye kadar sürüldü. Üçüncü Çin devrimi’nin zaferi böylece 1 Ekim 1949’da Pekin’de ilan edildi.

SSCB’nin Çin Devrimi’ne yaklaşması

1949 Ekimi’nde Çin’in nasıl bir iç ve dış politika izleyeceği belirsizliğini sürdürüyordu. Bu belirsizliği ortadan kaldıran etken, 1950’de patlak veren Kore savaşı oldu. 1950 Mart’ında Mao SSCB’ye gitmiş ve Sovyet kredileri, ticaret anlaşmaları, Sincan, Moğolistan ve Mançurya sorunlarıyla askeri konular konuşulmuştu. SSCB, Çan Kay-şek’le 1945’te imzaladığı ittifak antlaşmasını iptal etti. Belki de en önemlisi 300 milyon dolarlık Sovyet kredisiydi. Mao, SSCB’den döndükten 5 ay sonra Kore savaşı patlak verdiğinde Çin ve SSCB, ABD ile karşı karşıya geldiler. Kore’nin kuzeyinde Kim İl Sung önderliğinde sol bir hükümet, güneyde ise ABD himayesinde bir yapı vardı. Kim İl Sung’un ülkeyi birleştirmek için askeri bir harekâta girişmesinin karşısında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nden çıkan bir kararla Kore’ye müdahale edildi. Çin Halk Cumhuriyeti’nin Kore’ye gönderdiği gönüllüler ve Kuzey Kore or-

¹⁵ Aktaran Han Suyin, a.g.e, s. 545.

dusuna verdiği aktif destek sonucu ABD'yle sıcak bir çatışma içine girmesi Çin-SSCB ilişkilerini de etkiledi.

Daha önce, Çin devrimine karşı mesafeli bir duruş sergileyen SSCB'de Mao'nun Marksizm-Leninizm'in önemli teorisyenlerinden biri olarak sunulduğu yazılar yayınlandı. Kore savaşının ardından 300 milyon dolarlık Sovyet kredisinin yanında Çin'in sanayileşmesinde yer almak üzere Sovyet uzmanları ve mühendisleri Çin'e gelmeye başladılar. Bu durumda Çin sanayisinin Sovyet modeline uygun biçimde şekillenmesi kaçınılmazdı. Liu şao-i'nin 20-30 yıl süreceğini öngördüğü karma ekonomik sistemin uygulanması –ki bu devlet sektörünün de yer aldığı kapitalist bir kalkınma sürecinden başka bir şey anlama gelmez-, Sovyet hegemonyasının ikincil bir rol oynadığı bir durumda mümkün olabilir. Zaten sermaye birikim düzeyinin son derece yetersiz olduğu Çin'de Sovyet etkisini dengeleyebilecek bir özel sektörden de bahsedilemezdi. Mao da sınıf işbirliği üzerine kurulu “Yeni Demokrasi” stratejisinden hızlı bir dönüş yaptı. Mao, 1949'da iktidarı ele geçirmeden önce “Yeni Demokrasi” kavramı çerçevesinde belirlenmiş bir strateji önermişti. Bu stratejiye göre işçi ve köylü kitlelerin ittifakı esas alınacak ancak küçük burjuvazi ve ulusal burjuvaziye karşı düşmanca bir tutum benimsenmeyecekti. Dolayısıyla devrimin karakteri sosyalist olmaktan çok demokratik bir karakter taşıyacaktı. Bu siyasal özelliğin ekonomiye yansımaları ise devlet sektörüyle özel sektörünün bir arada bulunduğu karma bir yapı şeklinde olacaktı.¹⁶ Ayrıca Mao'nun 5 Mart 1949'da yani devrimden yedi ay önce merkez komitesine sunduğu raporda şunlar yazıyordu: “Kapitalizme, her bölgeye, her sanayi dalına ve her döneme özgü koşullara bakarak esnek bir politika uygulayacağız. Sun Yat-sen'in ‘Kapitalin Kontrolü’ olarak öngördüğü buyurulardan faydalanmamız bizim için yararlı olacaktır.”¹⁷

1949 devriminin ardından artık Mao: “Bütün Çinliler ya emperyalizme ya da sosyalizme dayanmak zorundadır, bir nc yol yoktur” diyordu. Bu sözlerin anlamı Çin'in artık yüzünü Sovyetlere döneceği ve yeni Çin'in bu ittifak ilişkisi içinde kurulacağıydı. Mao bu konuda çok açıktı: “Bazıları uluslararası yardım almadan zafere ulaşabileceğimizi belirtiyor. Yanılıyorlar.”¹⁸

İşçi devleti kuruluyor: Toprak reformu ve tarımda devrim

Çin'de adım adım uygulamaya konulan ekonomik model, Sovyetlerle

16 Mao Zedung, *Seçme Eserler*, Cilt 2, Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1975, s. 119.

17 M. Yılmaz ner, *Geleneksel Çin Felsefesi Mao e-Tung ve Sosyal Karar Teorisi*, y.y., İstanbul, 1974, s. 101.

18 Han Suyin, *Sabah Tufanı*, Cilt 2, ev. Coşkun Irmak, Berfin Yayınları, İstanbul, s. 35.

birlikte inşa ediliyordu ancak bu Çin’in Sovyet modelini birebir kopyaladığı şeklinde anlaşılmalıdır. ÇKP, Sovyetlerden kredi ve yardım antlaşmasını alan Mao’nun çizdiği çerçeveye uygun olarak ekonomide kamu sektörünün belirleyici olacağını ilan etti. Bununla birlikte sorun sadece özel sektör ve kamu sektörü arasındaki çelişkiden ibaret değildi. Aynı zamanda kent ve kırsal arasındaki çelişkiye yönelik de bir politika üretilmesi gerekiyordu. Kırsal ve kent arasındaki çelişki kendisini üretim mallarının ve tarımsal ürünlerin fiyatlarında gösteriyordu. Tarımsal ürünlerin fiyatlarının düşük saptanmasıyla tarımdan sanayiye kaynak aktarma, klasik bir kalkınma politikasıydı. Sovyet modeli de büyük oranda bu politikaya dayanıyordu. Çin’de ise üretilen malların dağıtımında önceliği köylere veren bir politika benimsendi.

Bu farklılıktaki en önemli etkenlerden biri Rusya’daki Komünist Partisi ile ÇKP’nin üye bileşimlerinin tamamen farklı olmasıydı. Bolşevik Partisi işçi ağırlıklı bir üye bileşimine sahipken ÇKP’nin üye sayısının yalnızca % 2’si işçiydi. Yoksul ve orta köylülükten gelen üyeler ise %73 ile ana kitleyi oluşturuyordu. Devrimi gerçekleştiren Kızıl Ordu da esas olarak bir köylü ordusuydu.

Çin Devrimi’nin köylü ağırlığının kaçınılmaz bir sonucu olarak toprak reformu öncelikli olarak ele alındı. ÇKP hakim olduğu topraklarda 1947’den itibaren toprak reformu uygulamalarına girişmişti. 1950 Haziranı’nda ise resmen toprak reformunun başladığı ilan edildi. 1952’de toprak reformunun bittiği açıklandığında ekilebilir toprakların yarıya yakını (107 milyon hektar toprağın 46 milyon hektarı) yeniden dağıtılmıştı. Bu dağıtım sonucunda 300 milyon topraksız ya da yoksul köylü toprak sahibi yapılmıştı. 1953’te ÇKP Merkez Komitesi kooperatifleri ve kollektifleştirmeyi savunan bir karar aldı. Mao ayrıca tarım alanında planlı bir makineleşme ve elektrifikasyonu mutlaka gerekli görüyordu.

Tarımda büyük bir dönüşüm yaşanıyor. 1952’de 59.000 hane kooperatiflerde örgütlenmişken, 1953 kararıyla birlikte bu sayı ciddi bir artış göstermeye başladı. 1953’te kooperatiflerde örgütlenen hane sayısı 275.000’e çıktı 1954 yılında ise bu rakam 2 milyona ulaşacaktı. Ne var ki 100 milyon hanelik Çin köylüsü içinde bu rakam ancak % 2’lik bir kesimi ifade ediyordu. 1955 yılı kooperatif sayısında tam bir sıçrama yılı oldu. Kooperatif sayısı 650.000’e ulaştı ve 16.900.000 hane bu kooperatiflerde örgütlendi. 1956 yılında ise köylü ailelerinin %91,7’si kooperatiflere katılmış bulunuyordu. Tarım reformunun yarattığı üretim artışı, kooperatif hareketiyle yükselerek devam etti. 1958 yılında Çin’de ilçe ile bucak arasındaki büyüklükte bir idari birim olan “Hsiang”lar içindeki tüm kooperatifler halk komünü adı altında birleştirildi. Büyük devlet çiftliklerinin hakim olduğu istisnai bölgeler dışında

kır nüfusunun %80'i halk komünlerinde yaşıyordu. Halk komünleri idare ve finansmanda belirli bir özerkliğe sahipti ve kendi ölçeğinde tarım, sanayi ve ticareti birleştiriyordu. Topraklar komün mülkiyetine geçmişti, güvenlik milisler aracılığıyla sağlanıyordu. Bu özellikleriyle halk komünleri kırdaki sosyalist inşanın simgeleri oldular.¹⁹

İşçi devleti kuruluyor: Kamulaştırma hamlesi ve dış ticaret tekeli

Çin sanayisi çok zayıftı. 1949'da çoğunluğu sahil bölgelerinde olmak üzere sadece 3.8 milyon sanayi işçisi vardı. Devrimle birlikte ciddi bir kamulaştırma hamlesi yapıldı. Ancak bu kamulaştırma tüm özel sektörü kapsamıyordu. Yabancılarla daha fazla içli dışlı olan sermaye grupları komprador kapitalistler olarak adlandırılıyordu. Bu kesim iç savaşta Çan Kay-şek'in dayandığı esas sınıfsal zemini oluşturuyordu. Çin'de kapitalizm, sömürgeciliğin etkisiyle "dış dünyayla bağlantılı bir olgu" olarak geliştiği için bu komprador kapitalistler gelir dağılımı içinde aslan payını kapıyorlardı. Yabancılarla aynı düzeyde ilişkisi olmayan ve daha çok iç pazara dönük faaliyet gösteren küçük ölçekli sermaye ise komünistlere düşmanca yaklaşmıyordu. ÇKP bu kesimi "ulusal burjuvazi" olarak adlandırıyor ve ittifak yapılacak bir sınıf olarak görüyordu. Çin'de sözü edilen "ulusal burjuvazi" 123.165 işletmeden oluşuyordu. Bu işletmelerin %85'i 10'dan daha az işçi çalıştırıyordu. 500'den fazla işçi çalıştıran işletmelerin sayısı ise sadece 164'tü. Mao'nun 1940'ta kaleme aldığı "Yeni Demokrasi" makalesinde bu ittifakın altında yatan temel şu sözlerle ifade ediliyordu:

Çin millî burjuvazisi, sömürge ve yarı-sömürge bir ülkenin burjuvazisi olduğu ve emperyalizm tarafından ezildiği için, emperyalizm çağında bile, emperyalistlere ve bürokratlarla savaş ağalarının yerli hükümetlerine karşı (ikincisine karşı çıkma örnekleri, 1911 Devrimi ve Kuzey Seferi dönemlerinde bulunabilir) belirli dönemlerde ve belli ölçülerde belli bir devrimci niteliği sürdürür ve karşı çıkmaya hazır olduğu düşmanlara karşı proletarya ve küçük burjuvaziyle ittifak kurabilir.²⁰

Bu yaklaşımın bir sonucu olarak ulusal burjuvazi ilk kamulaştırma dalgasından nasibini almadı. Buna karşılık 1949 devrimiyle birlikte komprador

19 Charles Bettelheim/ Jacques Charrière, *Çin'de Sosyalizmin Kuruluşu*, Çev. Kenan Somer, İzlem Yayınları, s. 65.

20 Mao, a.g.e., s. 200.

burjuvazinin mallarına bedelsiz olarak el konulmaya başlandı. Kamulaştırma hareketiyle birlikte devlet bir çırpıda ülkedeki sermayenin % 59’unu kontrol eder hale geldi. Aynı zamanda stratejik sektörler de devletin kontrolüne geçmeye başladı. Varolan elektrik üretme kapasitesinin % 67’si, çelik üretiminin % 90’ı, demir dışı metal sanayisi ve tekstil endüstrisinin % 60’ı devlet yönetimine geçti.²¹

İşletmelerin % 79’u makine kullanmadan üretim yapan zanaatkârlara aitti. Ulusal burjuvazi olarak adlandırılan bu kesimin % 95’inin sermayesi 5.000 ABD dolarından azdı. Sadece 89 ulusal burjuvanın 500.000 dolarından fazla sermayesi vardı ve bunlardan sadece 8’inin sermayesi 1 milyon dolardan fazlaydı. Bu özelliklere sahip bir toplumsal grubun kentsel küçük burjuvazi olarak adlandırılması daha doğru olurdu. Bu tespitin Çin’in sosyo-ekonomik yapısının değişimi açısından büyük önemi vardır. Zira Çin Komünist Partisi, ne kadar ulusal burjuvaziyle yapılan ittifaktan bahsederse bahsetsin, sürece ana karakterini veren büyük burjuvazinin geniş çapta mülksüzleştirilmesi olmuştur. Geriye kalan özel sektör ise ciddi anlamda kontrol altında tutulmuştur. Özel sektöre % 25 ilkesi getirilmiştir. Bu ilkeye göre işletme kârının % 25’inin işadamına, % 25’inin vergiye, % 25’inin işçilerin refahı ve sendikalara, % 25’inin ise sermaye birikimine ve işletmenin çeşitli masraflarına aktarılması zorunlu kılınmıştır.²² Böyle bir uygulamanın özel mülkiyeti muhafaza etmesine karşılık kapitalizmin işleyiş yasalarını net biçimde sınırlandırdığı ortadadır.

1949’la başlayan bu kamulaştırma atılımı 1950 yılında Kore savaşının başlamasıyla sekteye uğramış ve % 25 kuralının uygulanması askıya alınmışsa da kapitalizmi kontrol altında tutma ve devlet sektörünü hakim kılma çabası sürmüştür. Dış ticaret tekelinin kurulması bu yöndeki en önemli adımlardan biridir. Bu denetleme çabası kapitalistlerin daha fazla özgürlük kazanmak için üretimi durdurma ya da kısma gibi yöntemler kullanmasına yol açıyordu. Kore savaşı boyunca kapitalistlerle devlet arasında sert bir mücadele yaşandı. Kapitalistler üretim gücünü (ve tabii ki emperyalistlerin el altından verdiği desteği), devlet ise baskı gücünü elinde bulunduruyordu. 1953’e kadar 450.000 özel şirket soruşturuldu. 340.000’i resmi olarak “kapitalizmin 5 laneti” olarak belirlenen rüşvetçilik, vergi kaçakçılığı, devlet mallarının çalınması, ekonomik casusluk ve kamu alımlarında kamunun dolandırılması suçlarından en az birinden suçlu bulundu. Ancak bunlara karşı tutum kompradorlara karşı olandan farklıydı. “Yeniden kalıba dökmek” sloganıyla birçoğuna uzun özeleştirme mektupları yazdırıldı. Bu kişilere ait işletmeler bir

21 Han, *Sabah Tufanı*, Cilt 2, s. 72.

22 A.g.e., s. 77.

federasyon altında birleştirildi ve devlet bu federasyona %50 oranında ortak oldu. Bu işletmeler daha sonra tamamen kamulaştırıldılar. İlk kamulaştırma dalgasından farklı olarak işletme sahiplerine tazminat ödendi Kapitalistlere ödenen tazminatlar 1966 yılına kadar % 5 faizle ödenmeye devam etti. Bu kişiler kendi işletmelerinde işçi olarak çalıştırıldılar. Evlerinin kendilerinde kalmasına izin verildi. İşletmelerini kaybeden bu kesim her şeye rağmen genel gelir seviyesinin üstünde bir yaşam standardı içinde yaşamaya devam etti.

23

Kamulaştırma hareketi sırasında işyerlerinin birçoğu işçiler tarafından işgal edildi ve işçi yönetimine geçti. Aynen kooperatiflerde olduğu gibi bu durum da partinin planlamış olduğu gelişme çizgisini aşan bir taban hareketinin sonucuydu. ÇKP, fabrika işgallerinin işçi yönetimi şeklinde sürmesini ya da kamu mülkiyeti temelinde işçi denetimine dönüşmesini engelleyerek merkezi ve bürokratik hiyerarşiyi işletmelerde egemen kıldı. Bu, üretime öncelik tanıma adı altında yapıyordu. Partinin yerel örgütleri iş yaşamı ve çalışma koşullarında eski yöntemlerin devam edeceğine dair kararlar çıkardılar. Bu, 12 saatlik iş günü, ayda 2 gün tatil demektir. İşçiler aşırı isteklerde bulunmayacaklar, işletme üzerinde müdür ya da işverenin mutlak hakimiyeti devam edecekti. Liu Şao-çi 1 Mayıs 1950'de "işçi sınıfının üretimi arttırmak için ulusal burjuvaziyle birleşmesi gerektiğini" söylüyordu.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin karakteri

Tüm bunlar çok önemli bir noktaya işaret etmektedir. Bu nokta, Çin devriminin karakteriyle ilgilidir. Sosyo-ekonomik açıdan bakıldığında Çin'deki tüm gelişmeler büyük sermayenin mülksüzleştirilmesine paralel olarak kamu sektörünün merkezi rol oynadığı bir yapıya doğru gidişe işaret etmektedir. Emek piyasasının % 25 kuralı ve iş güvencesiyle, dış ticaretin ise devlet tekeliyle ciddi boyutlarda sınırlandırılması, kapitalist ilişkileri hakim üretim tarzı olmaktan çıkarıyor, Birinci Beş Yıllık Planla (1952-1957) birlikte Sovyet modeliyle uyum içinde planlı ekonomi benimseniyordu. Bununla birlikte Çin devrimi köylü karakterini adeta bir doğum lekesi gibi taşımaya devam etti. Orduya dayalı bir yönetim yapısı ve kamulaştırma hamlesinin yukarıdan aşağıya, işçilerin doğrudan katılımı olmaksızın yapılması mülkiyet yapısındaki dönüşümün kaderini bürokrasinin tercihlerine bırakıyordu.

Özetle Üçüncü Çin Devrimi ile birlikte Çin'de bir işçi devleti kurulu-

23 Mark Selden, "Introduction," *People's Republic of China - A Documentary History of Revolutionary Change*, derleyen: Mark Selden, Londra ve New York: Monthly Review Press, 1979, s. 44.

yordu. Bu sadece devlet mülkiyeti ve dış ticaret tekelinden ileri gelmiyordu. Dünyanın en kalabalık işçi sınıfı “demir pirinç kasesi” sloganıyla hayat boyu iş güvencesine, kamusal eğitim ve sağlık hizmetine kavuşuyordu. Tüm bunlar büyük oranda Sovyetler Birliği’nin ekonomik modeli referans alınarak ama Çin’in bazı özgünlükleri (kırsal görece ağırlığı başta olmak üzere) gözetilerek hayata geçiriliyordu.

Ancak bir işçi devleti sadece ekonomik alanda gerçekleştirdiği dönüşümlerle tanımlanamaz. Mutlaka siyasi yapının özellikleri de değerlendirilmelidir. Bu açıdan bakıldığında Çin Halk Cumhuriyeti’nin işçi sınıfının öz örgütlerine dayanan bir işçi demokrasisi ile yönetilmediği açıktır. Üçüncü Çin Devrimi’nde İkinci Çin Devrimi’nden (1925-27) farklı olarak işçilerin öz örgütleri yerine Kızıl Ordu’nun başat rol oynadığını belirtmiştik. Bu, devletin örgütleniş biçimini de baştan itibaren bürokratik kılmıştır. SSCB’nin ise, tersi istikamette yani işçi demokrasisi yönünde bir örnek oluşturacak hali yoktu. 1950’li yıllarda SSCB’de Stalinist diktatörlüğün kurumsallaşmış ve Ekim Devrimi’nin işçi demokrasisi adına ne kadar kazanımı varsa Stalinizm tarafından yerle bir edilmiş olduğunu düşünürsek başka türlü olması da olanaksızdı. Dolayısıyla Üçüncü Çin Devrimi’yle doğan devlet baştan itibaren yozlaşmış bir işçi devleti karakteri taşıyordu.

Çin devriminin gerçekleşme biçiminin Ekim Devrimi’ne benzemiyor oluşuna dayanarak Çin’de bir işçi devletinin kurulmuş olma olasılığı reddetmek doğru değildir. “İşçi sınıfının öncülüğündeki bir şehir ayaklanmasıyla gerçekleşmeyen ve devlet yapısını bu süreçte yükselen işçi sınıfı öz örgütlerine dayandırmayan bir devrim proleter devrimi olamaz, böyle bir sürecin sonunda bir işçi devleti kurulamaz” diyen bu tür bir dogmatik yaklaşımın Trotskiy’e referans verilerek savunulması ise komiktir. Çünkü Trotskiy, devrimi şablonlara indirgemeye çalışan anlayışlara karşı sürekli devrim kuramını geliştirmiş ve ısrarla savunmuştur. Çin, Ekim Devrimi’nden farklı bir yol izlemiş, emperyalist işgale karşı direniş ve burjuvazinin ordularına karşı köylülüğe dayanarak yürütülen iç savaşla iç içe gelişmiştir. Tarihi doktrine ya da şablonlara uydurmaya çalışmak boşunadır. Trotskiy’in ÇKP’nin köylülüğe dayanmasını eleştirdiği ve bunun yaratacağı sorunlara dikkat çektiği doğrudur. Trotskiy 1938’de yazdığı bir makalesinde İkinci Çin Devrimi’ni değerlendirirken “1925-27’nin genel grevlerinde, köylü ayaklanmalarında ve askeri seferlerinde yeni bir Çin doğmuştur. Geleceklerini yerli ve yabancı burjuvaziye bağlamış olan generaller, ülkeyi sadece parçalara bölebillerler, ulusal birlik yönündeki karşı konulmaz eğilimin taşıyıcısı ancak Çinli işçiler olabilir.”²⁴ demiştir. Ama aynı Trotskiy hem de aynı makalesinde “Çin’in

24 “Introduction”, Harold R. Isaacs, *The Tragedy of the Chinese Revolution*, Londra, 1938.

yakın geleceğinde savaşın ve devrimin iç içe geçeceğini” de vurgulamıştır.

Trotskiy, Üçüncü Çin Devrimi’ni göremeden Stalinizm tarafından katledilmiştir. Ama Trotskiy yaşayıp analiz edemedi diye Üçüncü Çin Devrimi’ni görmezden gelmek dogmatizmin en yüksek seviyelerinden birine işaret eder. Bugün Trotskist etiketli dogmatiklerin çoğu Çin Devrimi denince sadece 1925-27 döneminden yani İkinci Çin Devrimi’nden ve bu devrimde Stalinizmin komünistleri burjuva KMT’ye yedeklemesinden bahsederler. Trotskiy Stalinizmin bu ihanetine karşı uzlaşmaz bir mücadele yürütmüştür. Ancak Trotskiy bu mücadelesini, Stalinizme karşı teorik bir savaşı kazanmak için değil Çin’in egemenlerini ve Japon emperyalistleri dize getirmek için yürüttü. Stalinizmi mahkûm etti, çünkü Stalinizm ÇKP’nin politik olarak elini kolunu bağlayarak, ulusun öncüsü haline gelmesini bilinçli olarak engelliyor ve bu da Çin devrimini Çan Kay-Şek’in inisiyatifine mahkûm ederek felakete sürüklüyordu. Trotskiy’in bu durumda önerdiği politikanın ÇKP’nin teorik saflığını korumasıyla bir ilgisi yoktur.

1925-27 Çin devrimi sırasında Komintern’in politikalarına saldırdık. Neden? Bunun nedenlerini iyi anlamak zorunludur. Eiffelciler Çin devrimi konusunda tavrımızı değiştirdiğimizi iddia ediyorlar. Bunun nedeni bu zavallıların 1925-27’deki tavrımızdan hiçbirşey anlamamış olmalarıdır. Güney’in burjuvazisinin ve küçük-burjuvazisinin yabancı emperyalizmin ajanı olan Kuzey’in generallerine karşı verdikleri savaşa katılmanın Komünist Parti’nin görevi olduğunu hiçbir zaman yadsımadık. KP ile Kuomintang arasında bir askeri blokun zorunluluğunu hiç yadsımadık. Tersine, bunu ilk öneren biz olduk. Bununla birlikte, KP’nin politik ve örgütsel bağımsızlığını tamamen korumasını yani yabancı emperyalizme karşı ulusal savaşta olduğu gibi emperyalizmin ajanlarına karşı iç savaş sırasında da, işçi sınıfının, **askeri** mücadelenin ön saflarında yer alırken, burjuvazinin **politik** olarak devrilmesini hazırlamasını da istedik.²⁵

İşte Çin Devrimi’nde tam da bu olmuştur: Burjuvazi yalnızca politik olarak devrilmemiştir, mülksüzleştirilmiştir.

1949 devrimiyle yukarıda ayrıntısıyla anlattığımız Çin ulusunun devasa sorunları olan bağımsızlık ve toprak reformu çözülmüş, üretici güçlerin gelişimi sömürgeciliğin ve geri toplumsal formasyonun prangalarından kurtulmuş, dünyanın en kalabalık nüfusuna çalışma hakkı tanınmıştır. Bu başarının sağlanması tek bir şeyle mümkün olmuştur: ÇKP askeri mücadelenin ön saflarında yer almış, KMT’nin ihaneti karşısında işgale karşı savaşımın öncülüğünü üstlenmiş ve köylü kitlelerini bu zemin üzerinde devrime kazanmıştır

25 Trotskiy, “Ültra Solcular ve Çin’deki Savaş”, *Sınıf Bilinci*, sayı 9-10, s. 46.

“Bütün bunlar kitaba uygun mu değil mi?”. Dogmatizmin tek önemsedığı budur. Bu yüzden Irak’ta, Afganistan’da, hatta güçlü bir sol geleneğin olduğu Lübnan ve Filistin’de neden İslamcı burjuvazinin önderliği elinde tuttuğunu anlayamazlar. Irak’ta hem Saddam’la hem ABD’yle savaşmayı önerirler, Lübnan’da Hizbullah’la anti-emperyalist ve anti-Siyonist bir birleşik cephe politikasına hararetle saldırırlar. Ulusal kurtuluş savaşında gücü oranında yer almak yerine neredeyse sendikal bir mücadele hattı önererek kitlelere pasifizmi aşırırlar. Trotskiy’in Çin için her iki orduya, hem Japon ordusuna hem de Çan Kay-Şek’e karşı savaşmayı önerenler için söylediklerini kelimesi kelimesine bugünün dogmatikleri için de söyleyebiliriz: “Burada ya gerçek hainlerle ya da katıksız ahmaklarla karşı karşıyayız. Ama ahmaklığın bu derecesi ihanete eşittir.”²⁶

Teorik saflıklarını koruduklarını sanan bu dogmatik anlayışın savunucuları sadece ahmakça bir politika savunmuyorlar aslında; aynı zamanda ve safça sürekli devrim kuramını Çin Devrimi’nin pratiğiyle kanıtlanma ve güçlendirme olanağından kendilerini yoksun bırakıyorlar.

Sürekli Devrim ve Çin

Trotskiy, *Sürekli Devrim* kitabında, Doğu ülkeleri için strateji sorunlarını ele aldığı bölümde ulusal ve burjuva demokratik sınırlar içinde kabul edilen görevlerin de ancak proletarya hegemonyası altında tam çözüme kavuşabileceğini açıkça ortaya koymuştur:

Halk kitlelerini emperyalistler, feodaller ve ulusal burjuvazi ittifakına karşı zafere yönlendirebilmek, ancak, iktidarı ele geçirdikten sonra kendisini proletarya diktatörlüğü altında örgütleyen proletaryanın devrimci hegemonyası altında gerçekleşebilir.²⁷

Burada ve kavram üzerinde özellikle duran Lenin’de hegemonya, bir sınıfın kendi öz çıkarlarını toplumun geneline kabul ettirmesi anlamında kullanılmaktadır.

İşçi sınıfının hegemonyası, bu sınıfın (ve onun temsilcilerinin), halkın başka kesimleri üzerinde, onlara (demokrasinin olduğu yerde) demokrasilerini, anti-demokratik bileşenlerden arındırmalarına yardım ederek, her tür burjuva demokrasisinin darlığını ve kısa görüşlülüğünü eleştirerek, ‘Kadetizm’e (yani liberal konuşma ve politikalarının ideolojik bakımdan saptırıcı içeriğine) karşı

26 Trotskiy, a.g.e., s. 44.

27 Lev Troçki, *Sürekli Devrim/Sonuçlar ve Olasılıklar*, Yazın Yayıncılık, s. 135.

mücadeleyi sürdürerek kurduğu politik etkidir.²⁸

Bu açıdan bir sınıfın diğerlerine öncülük etmesi kendi programı için diğer sınıflardan geniş kesimleri seferber etmesi anlamına gelir. Rusya’da da işçi sınıfı toprak reformu sloganıyla köylülüğü proletarya diktatörlüğüne ikna etme yoluyla işçi sınıfı hegemonyasını tesis etmişti. Çünkü tarihsel olarak burjuvazinin politik programının bir parçası olan toprak reformu burjuvazinin alt sınıflardaki politik hareketlilikten duyduğu korku dolayısıyla bu sınıf tarafından yerine getirilmiyordu.

Çin’de burjuvazi, modern burjuva toplumunun çerçevesini oluşturması gereken bir ulus devletinin kurulması görevini üstlenemiyordu. Köylü ve işçi kitlelerden duyulan korku, burjuvaziyi kötünün iyisi olarak gördükleri Japonlarla ya da başka emperyalistlerle ittifaka itiyordu. Peki, Çin’de burjuvazinin üstlenemediği hatta karşısında savaştığı bu görevleri “birilerinin” üstlenmesi ve proletaryanın programının parçası olan sanayide ve toprakta kamu mülkiyeti, dış ticaret tekeli ve herkese çalışma hakkı ile emek gücü piyasasının etkinliğini yitirmesi temelinde gerçekleştirmiş olmasını nasıl açıklarız? Bu birileri bir milyonluk köylü ordusu ise; buna karşılık harekete 1925-1927’de olduğu gibi şehirliler bir işçi ayaklanmasının aynı düzeyde eşlik etmemiş ise; o zaman proletarya hegemonyası olmadığını mı söylememiz gerekir? Eğer bir proleter devrimi için devrime katılan kitleler içinde işçi olanların sayıca ağırlıklı olmasını ya da parti dışında işçi örgütlerinin inisiyatif sahibi olmasını beklersek o zaman sürekli devrim kuramının az gelişmiş ve köylülüğün sayıca ezici bir çoğunluğa sahip olduğu ülkeler için geçersiz olacağını söylememiz gerekir. Halbuki Trotskiy bunun tersini iddia etmektedir. Ve biz de iddia ediyoruz ki Çin Devrimi bu iddiayı doğrulamaktadır.

Sürekli Devrim için Trotskiy’in formüle ettiği tezler üzerinden ilerleyelim.

Gecikmiş bir burjuva gelişimi yaşayan ülkeler açısından özellikle de yarı-sömürge ve sömürge ülkeler açısından sürekli devrim teorisinin anlamı şudur: demokrasi ve ulusal kurtuluş görevlerinin tam ve gerçek çözümü, ancak boyunduruk altındaki ulusun ve en önemlisi de köylü kitlelerinin önderi olarak proletaryanın diktatörlüğü ile mümkündür.²⁹

19. yüzyıl reformlarından 1911’e, oradan Çan Kay-Şek’e kadar sürekli gelgitlerle debelenen Çin’de demokrasi sorunu, Monarşi’nin geri dönüşsüz biçimde lağvedilmesi, toprak reformu ve ağalığın tasfiyesi anlamında -elbette

28 V. I. Lenin, “They Who Want to Liquidate Us”, *Collected Works*, Cilt 17, Progress Publishers, Moskova, 1955, s.79.

29 Lev Troçki, a.g.e., s. 157.

ki burjuva parlamenter demokrasi safsatası anlamında değil- ancak Üçüncü Çin Devrimi’yle çözüme kavuşmuştur. Ulusun birleşmesi, emperyalizmin kovulması ve yarı-sömürgeliğin sona erdirilmesi anlamında da yine gerçek çözüm ancak 1949’dan sonra mümkün olmuştur. Dolayısıyla ya Çin’de proletarya diktatörlüğü (yozlaşmış işçi devleti biçiminde) bu görevleri çözmüştür ya da proletarya diktatörlüğü olmayan başka bir sınıf diktatörlüğü de (bu bir burjuva diktatörlüğünden başka ne olabilir?) söz konusu sorunları çözme kabiliyetine sahiptir.

Sadece tarım sorunu değil, ama ulusal sorun da, geri ülkelerde nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan köylülüğe demokratik devrimde olağanüstü bir yer ayırır. Proletaryanın köylülükle ittifakı olmadan, demokratik devrimin görevlerinin çözülmesi, hatta ciddi bir biçimde ortaya konulması bile olanaksızdır. Ama bu iki sınıfın ittifakı da ancak liberal-burjuvazinin etkisine karşı uzlaşmaz bir mücadele yoluyla gerçekleşebilir.³⁰

Çin nüfusunun ezici çoğunluğunu oluşturan köylülük demokratik devrimde üstüne düşen yeri almıştır ve proletarya ile Çin’deki burjuvazinin hem partisinin hem de ordusunun imha edilmesine (bir mücadelede daha uzlaşmaz bir sonuç düşünülebilir mi?) yönelen bir ittifak kurulmuştur.

Proletarya ve köylülüğün ittifakının gerçekleşmesi, Komünist Partisi içinde örgütlenmiş proleter öncüsünün politik önderliği altında mümkündür ancak.³¹

Proleter öncüsünün yanlış bir programatik ve politik yönelişe sahip olmasının yaratacağı sonuçları ayrıca ele almak üzere, Çin’de yaşanan devrimin ÇKP önderliğindeki köylü ordusunun burjuvaziye yenilgiye uğratarak başarıya ulaşmış olduğu açıktır.

Küçük burjuvazinin üst kesimleri, bütün kritik durumlarda, özellikle de savaş ve devrim durumlarında, büyük burjuvaziyle birlikte hareket ederler; buna karşılık alt kesimler de proletaryanın yanında saf tutarlar; böylece arada kalan kesim de bu iki uç arasında bir seçim yapma durumunda kalır. Kerenskizmler Bolşevik iktidar arasında, Kuomintang’la proletarya diktatörlüğü arasında bir ara aşama, yani bir işçi ve köylü diktatörlüğü yoktur olamaz.³²

Üçüncü Çin Devrimi açısından da sürekli devrim teorisini doğrular bi-

30 A.g.e., s. 158.

31 A.y.

32 A.g.e., s. 159.

çimde böyle bir ara aşama olmamıştır.

İktidarın proletaryanın eline geçmesi devrimi tamamlamaz, onu başlatır sadece. Sosyalist inşa, ulusal ve uluslararası ölçekte sınıf mücadelesi temeli üzerinde mümkündür ancak... İster demokratik devrimini dün tamamlamış bir geri ülkede olsun ister ardında uzun bir demokrasi ve parlamentarizm dönemi bulunan eski bir kapitalist ülkede, genel olarak sosyalist devrimin süreklilik niteliği burada yatar... Sosyalist devrim ulusal arenada başlar, uluslararası arenada gelişir ve dünya arenasında tamamlanır.³³

Çin Devrimi, Ekim Devrimi'yle ulusal arenada başlayan devrimin uluslararası arenada gelişmesinin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Devrimin uluslararası sürekliliği Çin Devrimi'nde ezici bir çoğunluğu oluşturan köylülük üzerinde nasıl proletarya hegemonyası kurulduğunun anahtarını vermektedir bize. Üç Çin devrimini bütünlüğü içinde düşünelim. Çin köylüsü toprak reformu, demokrasi ve ulusal kurtuluş için mücadelesinde sürekli kendine izleyecek bir önderlik aramıştır. Köylülüğün alt katmanları komünizme meylederken, üst katmanlar KMT'yi izlemiştir. Ancak Çin köylüsünün gözünde proletaryayı bir alternatif olarak yükselten sadece İkinci Çin Devrimi'ndeki Kanton Komünü ya da genel grevler değildir. Ulusun birliğini, toprak sorununu çözüme kavuşturmuş, geri Rusya'ya kamu mülkiyeti ve planlama temelinde büyük bir atılım yaptırmış olan Ekim Devrimi proletaryanın muazzam bir mevzisi ve aynı zamanda Çin ulusunun karşısında inandırıcı bir alternatif olarak durmaktadır. Bu alternatif köylü kitlesi için ÇKP'nin politik öncülüğünde cisimleşmiştir. Bunun önemini anlamak için, bir an bugüne bakıp ulusal hareketlerin sosyalist eğilimlerinin ne kadar azaldığını, ister milliyetçilik, ister İslamcılık adı altında olsun nasıl burjuva hegemonyası altına girdiğini, bu hegemonyanın milliyetçi, İslamcı vb. partilerde cisimleştiğini ve sıkça emperyalist ülkelerden medet umulduğunu hatırlamak yeterli olacaktır.

Tüm bu başlıklar alt alta sıralandığında Çin devrimi için bir süreç olarak sürekli devrim teorisinin/programının hayata geçmiş olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bunun tespit edilmesinin önemi, sadece teorik anlamda doğru bir tanımlama yapmak değildir. 1949 Devrimi, bugün emperyalizmin sürekli savaşı stratejisiyle saldırgan bir tutum içinde olduğu coğrafyamızda tüm sıcaklığıyla gündeme taşınan ulusal sorunların tam çözümünün ancak proletarya diktatörlüğü ile mümkün olduğu gerçeğinin devasa bir örneği olarak karşımızda durmaktadır.

33 A.y.

Stalinizm ve Maoizmin Çin Devrimi’ndeki rolü

Burada durursak gerçekliğin yalnızca bir kısmını ifade etmiş oluruz. Çin Devrimi’nin tarihsel gelişimini anlatırken, hem Stalinist bürokrasinin devrimi frenleyici, hatta sabote edici tutumunu ortaya koyduk hem de ÇKP’nin tutarsız ve pragmatik politik yönelişlerini bağlamı geldikçe ele aldık. Bu tür oportünist -yeri geldiğinde karşı-devrimci- politikaların Çin Devrimi’nde nasıl rol oynadığının üzerinde durmak gerekiyor.

Maoizmin, Stalinizm’in bir türevi olduğu açıktır. SBKP ve ÇKP’nin ikisi de esas olarak Stalinizmin en belirgin göstergesi olan milliyetçilik illetine kapılmıştır. SBKP’nin milliyetçiliği iktidarı proletaryadan gasp eden bürokratik kastın çıkarlarından ileri gelmektedir. Devrim öncesi ÇKP için milliyetçilik, ulusal kurtuluşu sosyal kurtuluş davasından kopartma eğilimi olarak belirirken, iktidardaki ÇKP’nin milliyetçiliği SBKP’ninkine benzer biçimde şekillenmiştir. SBKP, Çin Devrimi’ne Rusya’nın gözlüğü ile bakmış ve bakış açısı esas olarak dış politika ve güvenlik temelinde olmuştur. Bu çerçevede sonu belirsiz bir devrimci süreci destekleyerek güneydoğusunda nüfuzunu yitirme riski almak yerine kazanan ata oynamayı seçmiş ve ÇKP iktidarı bilfiil alıncaya kadar Çin’de muhatap olarak karşı-devrimci KMT’yi görmüştür. Tüm mali ve askeri desteğini KMT’ye yapmıştır. Komünistlerin politik ve örgütsel bağımsızlığını yok ederek KMT’ye yedeklemek için tüm olanaklarını kullanmıştır. Yani ÇKP, SBKP’ye rağmen Çin Devrimi’ni başarıya ulaştırmıştır diyebiliriz. “Çin Devrimi Stalin’in iradesine karşı zafer kazandı.”³⁴ Bu sözler bizzat Mao Zedung tarafından 1958 yılında Çengtu Konferansı’nda söylenmiştir.

Ne zaman ki ÇKP iktidarı almıştır, SBKP o zaman devreye girerek Çin’in inşasında öncelikli rol almaya soyunmuştur. Bu rol alışı da karşılıksız yapmamış, Çin’de yerleşik olan ulusal hassasiyetleri örselemiş ve işçi devletleri arası dayanışma ve işbirliği yerine rekabet ve düşmanlığın gelişmesinde sorumluluk sahibi olmuştur.

ÇKP’nin milliyetçiliği, KMT ile sınıf savaşını askıya alacak biçimde bir ittifaka girişmeyi hatta örgütsel tabiyeti, parti içinde politik olarak meşru kılmıştır. Bu milliyetçi çizgi birçok kez ulusal kurtuluşu, sosyal kurtuluş hedefinden kopartmış ve ulusun üzerinde proletarya hegemonyasını kurmak görevini arka plana atmıştır. Bu çerçevede burjuvazinin temsilcisi KMT’den, ABD emperyalizmine kadar ittifak yelpazesi alabildiğine geniş tutulmuştur. Bu ilişkilerin kopması ve düşmanlığa dönüşmesinin daha çok

34 Mao Zedung, *Yayınlanmamış Yazılar 1956-1971*, May Yayınları, s. 54.

burjuvazi ve emperyalizm cephesinin ihanet ve saldırılarıyla gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla burjuva demokratik sınırlar içinde formüle edilmiş bir ulusal kurtuluş programı olan Maoist “Yeni Demokrasi” stratejisi sınıf savaşımının doğası gereği, karşı-devrim cephesi birleşip saldırdıkça sürekli boşa düşmüştür.

Sürekli Devrim kuramının öngördüğü gibi ulusal kurtuluşun tam anlamda gerçekleşmesi için proletarya diktatörlüğü yönünde güçlü bir tarihsel eğilim olması ÇKP’yi sonunda iktidarı almaya zorlamıştır. Aynı tarihsel eğilim, ÇKP iktidarına, ekonomik gücünü kullanarak sürekli tehdit yaratan burjuvazinin mülksüzleştirilmesi yönünde de etkili olmuştur. Ancak ÇKP’nin iktidarı ele geçişi salt bir tarihsel eğilimin ürünü olarak da görülemez. ÇKP politik ve örgütsel bağımsızlığını önce Çin milliyetçi burjuvazisinden daha sonra da Stalinizmden koparak elde etmiştir. Bu bağımsızlıktır ki ÇKP’nin iktidarı ele geçirmesini ve sosyalizme yönelmesini mümkün kılmıştır.

Leninizmin en önemli ayırıcı özelliklerinden biri proleter devrimi için partinin önemine yaptığı vurgudur. Leninist partinin devrimci karakteri ÇKP’de mevcuttur. ÇKP tüm siyasal pratiği ile disiplinli, profesyonel devrimcilerden oluşan bir savaş örgütü olduğunu göstermiştir. Ama Leninist partinin öteki özelliklerini ÇKP’de görmek mümkün değildir. Leninist partinin temel ilkelelerinden demokratik merkezîyetçilik açısından bakıldığında merkezîyetçiliğin demokrasinin yanında belirgin biçimde öne çıktığını söyleyebiliriz. Bu, eğer sadece iç savaş koşullarıyla ilgili olsaydı Leninizm’in ilkelerine ters düşmezdi. Ne var ki ÇKP tarihi Trotskist sol muhalefetin bürokratik yöntemlerle tasfiyesinin tarihidir. Çinli Trotskistler’in tasfiyesi sadece bir hizbin parti dışına atılması değildir. Trotskistlerin tasfiyesi Çin devriminin merkezînin şehirlerden kırlara kaymasıyla ve partinin köylü karakterinin perçinlenmesiyle diyalektik bir bütünlük içinde gerçekleşmiştir. İşte ÇKP’nin sosyal ve siyasal yönelimindeki bu sapma devrimden sonra kurulan işçi iktidarının yozlaşmış bir karakter taşımasında belirleyici olmuştur. Nihayet Leninist parti enternasyonalist bir partidir ve enternasyonalizm asla proletaryanın öncü partisinin ikincil ya da vazgeçilebilir bir özelliği olarak görülemez.

Bu çerçevede ÇKP’nin Leninist partinin bir savaş örgütü olma özelliğini taşıdığını ancak demokratik merkezîyetçilik, işçi demokrasisine bağlılık ve enternasyonalizm konularında Leninizmle tamamen çeliştiğini söylemek mümkündür. ÇKP, Leninist olduğu ölçüde (aynı anlama gelmek üzere Stalinizmden koptuğu ölçüde) Çinli işçi ve yoksul köylü yığınlarının devrimini zafere ulaştırmıştır. Bu durum Trotskiy’in çeşitli eserlerinde Stalinizm’in karşı-devrimci karakterine yaptığı vurgularla tutarlıdır.

Kurulan proletarya diktatörlüğü burjuvaziyi mülksüzleştirmiş ve ka-

pitalizmi ilga etmiştir. Buna karşılık ÇKP’nin bürokratik karakteri işçi demokrasisini oluşmasına fırsat vermeden boğmuş, devrimin ulusal ölçekteki sürekliliğini bürokrasinin çıkarlarına terk ederek durdurmuştur. Devrimin uluslararası sürekliliği ise ÇKP’nin milliyetçi yönelişine kurban gitmiştir.

Sonuç

Üçüncü Çin Devrimi, Çin’in önündeki kadim tarihsel ve sosyal sorunların proletarya diktatörlüğü ile çözüldüğü bir sürekli devrim sürecini ifade etmektedir. Ancak bu süreç zafere ulaşmadan kesintiye uğramıştır. SBKP’nin baştan sona Çin Devrimi’ne Rus milliyetçiliğinin gözlüğüyle yaklaşması, ÇKP’nin de buna Çin milliyetçiliği ile karşılık vermesi devrimin sürekliliğini ciddi kesintilere uğratmıştır. SSCB cephesinden gerçek bir Enternasyonalist dayanışma olmaması Çin’de üretici güçlerin gelişimini mevcut potansiyelin çok gerisinde kalınmasına yol açmıştır. ÇKP’nin milliyetçiliği ulusal kalkınmayı Sosyalizm hedefinin önüne taşımış ve bu doğrultuda kalkınma alternatifi olarak 1970’li yıllarda piyasa reformlarının gündeme gelmesinin zemin oluşturmuştur. Her iki bürokrasi de devrimin sürekliliği ve zaferi önünde bir engel olarak yükselmiştir. Bürokrasinin Çin’de baştan hakim ve ayrıcalıklı kast olarak örgütlenmesi elbette ki kader değildi. Ancak bu, özelde Mao’nun sınıf işbirliğini öngören ve işçi sınıfına güvensizliği içeren politikasının, genelde ise işçi devletinin temel taşları olan sınıfın öz örgütlerini yaratan İkinci Çin Devrimi’nin yenilgisinin bir sonucudur ki bu yenilginin baş sorumlusu da yine Sovyet bürokrasisinin dayattığı politikalar olduğunu görmüş bulunuyoruz.

1917 Ekim Devrimi dünyanın en geniş topraklara sahip ülkesinde emperyalist kapitalizme vurulmuş büyük bir darbe olmuştu. Ekim devriminin açtığı proleter devrimler çağının ikinci büyük zaferi 1949 Ekim’inde Çinli işçi ve köylüler tarafından kazanıldı ve emperyalist kapitalizme bu sefer dünyanın en kalabalık ülkesinde darbe vuruldu. Bugün emperyalist kapitalizme karşı savaşımlar için yeni “Ekimler” yaratmak gerektiği çok açık. Bir devrimci Marksist her şeyden önce Çin deneyimine bu gözle bakmalıdır. Çin’in geçtiği tarihsel süreçte, ulusal ve uluslararası alanda örgütlenmiş ve Enternasyonalist sürekli devrim programıyla donanmış devrimci bir proletarya partisi ve enternasyonalin olmayışının yarattığı dramatik sonuçlar da ortadadır. Dünya devrimi hedefinden kopartılmış, ulusal sosyalizm ütopyalarının ne Rusya’ya ne de Çin’e hayrının dokunmadığı bugün açıkça görülmektedir.